

Maatschappij en welzijn B+S

2de graad D/A-finaliteit

II-MaWe-da

BRUSSEL

D/2021/13.758/070

Versie januari 2022

Disclaimer

Gezien de te grote omvang en gedetailleerdheid van het geheel van de basisvorming en de specifieke vorming zoals bepaald door de Vlaamse regering (eindtermen, specifieke eindtermen, beroepskwalificaties) zal er, in tegenstelling tot het oorspronkelijke opzet van onze leerplannen, veelal onvoldoende ruimte zijn om de leerplandoelen in dit leerplan met voldoende diepgang te realiseren binnen de beschikbare onderwijstijd of voor het schoolbestuur, het lerarenteam of de individuele leraar om eigen inhoudelijke of didactische keuzes te maken.

De leerplannen 2de graad zijn opgesteld onder voorbehoud van de uitspraak van het Grondwettelijk Hof met betrekking tot het verzoekschrift waarmee de vernietiging van dat decreet wordt gevraagd.

Naargelang de samenstelling van de studierichting waarvoor een leerplan geldt, integreren de leerplandoelen eindtermen basisvorming, cesuurdoelen en/of doelen die leiden naar een beroepskwalificatie. In de concordantietabel geven we duidelijk aan welke leerplandoelen de eindtermen basisvorming, de cesuurdoelen en/of de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie realiseren. De opgenomen cesuurdoelen en de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie werden in overleg met de onderwijsverstrekkers vastgelegd en zijn onder voorbehoud van de goedkeuring van de curriculumdossiers 2de graad.

1 Algemene inleiding

De start van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Net zoals in de eerste graad zijn de nieuwe leerplannen van de tweede graad ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool en gaan ze uit van de professionaliteit van de leraar en het eigenaarschap van de school en het lerarenteam.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

De nieuwe leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool en laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lesuren ...).

De nieuwe leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

De nieuwe leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze** na de tweede graad. Het proces van de studiekeuze eindigt immers niet na de eerste graad. In de tweede graad onderzoeken leerlingen meer gericht waar hun capaciteiten liggen en wat hun talenten zijn. Leerplannen zijn daarbij een belangrijk hulpmiddel. De doelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen die voor een bepaalde studierichting kiezen. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier hun keuze voor een meer geprofileerde studierichting in de derde graad.

De nieuwe leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden pedagogisch-didactisch voldoende ruimte voor een eigen aanpak van de leraar, het lerarenteam of de school [\[zie disclaimer\]](#).

De nieuwe leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming van de tweede graad. Leerplannen zorgen voor een samenhangend fundament van vorming voor alle leerlingen binnen een finaliteit en een studierichting. Ze vertrekken vanuit een gemeenschappelijk referentiekader en hanteren een gelijkgerichte terminologie met respect voor de eigenheid van elk vak. De samenhang in de tweede graad betreft zowel de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) als de horizontale samenhang tussen vakken binnen studierichtingen en over studierichtingen en finaliteiten. Waar relevant geven de leerplannen expliciet aan voor welke doelen van andere leerplannen in de school verdere afstemming mogelijk is. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren algemene vorming (incl. godsdienstleraren) en leraren specifieke vorming om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren. Een verwijzing van een vakleraar naar de lessen van een collega laat de leerlingen niet alleen aanvoelen dat de verschillende vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

In wat volgt gaan we dieper in op een aantal uitgangspunten.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel voorgesteld wordt. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialoogschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed onderwijs is.
- Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor hen en hun collega's en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.
- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leeransen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de leraar, de school en de bredere samenleving.

Scholen zijn daarbij **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.

- Leraren vormen leerlingen door middel van inhouden van vorming, die we groeperen in **vormingscomponenten**: levensbeschouwelijke vorming, culturele vorming, economische vorming, lichamelijke vorming, maatschappelijke vorming, natuurwetenschappelijke en technische vorming, sociale vorming, talige vorming en wiskundige vorming. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over culturele vorming spreken zonder met taal bezig te zijn; je kan niet beweren dat wetenschap en techniek geen band hebben met economie, wiskunde of geschiedenis. Dwarsverbindingen doorheen de vakken zijn daarbij belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar** maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. De gemeenschappelijke leerplannen (Gemeenschappelijk funderend leerplan en Gemeenschappelijk leerplan ICT) helpen daartoe. Ze worden gestuurd door keuzes die een school (schoolbestuur, beleidsteam, lerarenteam) maakt. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan zorgt voor het fundament van heel de vorming dat gerealiseerd wordt in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Die leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

[zie disclaimer]

De vrijheid die de leraar krijgt om met het leerplan te werken vraagt van hem een grote professionaliteit. Professionaliteit vergt meesterschap. De leraar is dus een meester in zijn vak; hij beheerst de inhouden die hij onderwijst. Een diep gevoel van verantwoordelijkheid en de overtuiging dat elke leerling het recht heeft om op een goede manier gevormd te worden, liggen aan de basis van zijn professioneel bezig zijn.

Vorming is voor die leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Vorming is iets wat hem in die mate beroert dat hij voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren zoekt om de wereld te ontsluiten. Hij wil de leerling tot bij de wereld brengen. De leraar introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt en hij probeert hen ook vriend van die wereld te laten worden. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen gegrepen kunnen worden door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.

We hebben de leerplandoelen noch chronologisch noch hiërarchisch geordend. Vanuit het pedagogisch project van de school, vanuit zijn passie, expertise en creativiteit, in functie (van de beginsituatie) van de klasgroep kan de leraar eigen accenten leggen en differentiëren. Hij kan kiezen welke leerplandoelen hij op welke manier samenneemt bij het uitwerken van lessen, thema's of projecten.

In het leerplan leggen we geen didactische werkvormen vast. Ter ondersteuning van leraren(teams) geven we voor bepaalde leerplanonderdelen louter een indicatie van de nodige onderwijstijd. Dat betekent dat leraren(teams) alle vrijheid hebben om langere leerlijnen op te bouwen en in te zetten op de spiraalsgewijze aanpak van bepaalde leerplandoelen. Leraren bepalen zelf welke contexten ze laten spelen, welke methodieken ze hanteren.

1.4 Differentiatie

De nieuwe leerplannen bieden volop kansen om gedifferentieerd te werken. Ze laten toe om te differentiëren op verschillende manieren

- verschillende inhoudelijke keuzes;
- doelen integreren;
- inhouden verbreden door andere contexten aan bod te laten komen;
- verdieping aanbieden;
- in te spelen op verschillen in het abstractievermogen van leerlingen.

Differentiëren is van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen die starten in een studierichting van de tweede graad en voor wie dit leerplan bestemd is, behoren immers wel tot de doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Dikwijls hebben zij reeds een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit de eerste graad, de gevolgde basisoptie, de thuissituatie en vormen van informeel leren. Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen.

Ook de motivatie van leerlingen is soms sterk verschillend. Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door het aanbieden van meer kennis of vaardigheden leerlingen uit te dagen.

Verschiede leerinhouden aanbieden aan verschillende leerlingen is één vorm van differentiatie. Andere mogelijkheden zijn differentiëren in didactiek, in graad van autonomie en ondersteuning. De ene leerling kan snel zelfstandig werken, de andere heeft intense begeleiding nodig. In de wenken bij de leerplandoelen verwijzen we soms naar differentiatiemogelijkheden. Dat kan door al dan niet ondersteuning of hulpmiddelen aan te bieden in de vorm van voorbeelden, schrijfkaders, stappenplannen ...

Didactische differentiatie kan ook betrekking hebben op het flexibel aanwenden van de beschikbare leertijd, zoals variëren in tempo van onderwijzen en in leertempo van leerlingen, de ene leerling of leerlingengroep wat meer tijd geven dan de andere om hetzelfde te leren.

Differentiatie kan ook door leerlingen naar verschillende producten te laten toewerken die dan naar gedifferentieerde vormen van evaluatie leiden.

1.5 Opbouw van de leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur: algemene inleiding, situering, pedagogisch-didactische duiding, leerplandoelen, basisuitrusting, concordantie. Alle onderdelen van het leerplan maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

In de **algemene inleiding** belichten we het leerplanconcept en gaan we o.m. dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

In de **situering** beschrijven we - waar relevant - de samenhang met de eerste graad, de samenhang in de tweede graad en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de leerlijnen, de aandachtspunten met o.m. de nieuwe accenten van het leerplan aan bod.

De **leerplandoelen** zijn sober en helder geformuleerd waarbij het leerplandoel als geheel het verwachte niveau van realisatie en beheersing aangeeft. Waar relevant voegen we bij de leerplandoelen een opsomming of een afbakening (★) toe die duidelijk aangeeft wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook de pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel.

Alle leerplandoelen zijn te bereiken, met uitzondering van attitudes. Leerplandoelen die een **attitude** zijn en dus na te streven, duiden we aan met een sterretje (*).

We tonen de **samenhang** met andere leerplannen in de **tweede graad**. Zo geven we het overleg in lerarenteams alle kansen. Waar relevant verwijzen we ook naar **samenhang met de eerste graad** en naar specifieke items die reeds in de leerplannen van de eerste graad aan bod kwamen.

Ten slotte geven we een aantal zinvolle of inspirerende **wenken** (✓). Het betreft voornamelijk een noodzakelijke toelichting bij leerplandoelen of specifieke begrippen, suggesties voor een mogelijke didactische aanpak of een afbakening van de leerstof.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

In de **concordantie** geven we aan welke leerplandoelen gerelateerd zijn aan bepaalde eindtermen, cesuurdoelen of doelen die leiden naar beroepskwalificaties.

1.6 Tot slot

[zie disclaimer]

De nieuwe leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze vormen een kwaliteitskader dat inzet op een eigen visie en een identiteitskader dat de unieke identiteit van een school in de diverse samenleving versterkt en ondersteunt. Zo garanderen we binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende

vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. We versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. We creëren ook ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden – via pedagogische begeleiding – ondersteuning waar nodig.

2 Situering

2.1 Samenhang met de eerste graad

Het leerplan Maatschappij en welzijn bouwt verder op doelen uit de vakken Mens & samenleving, Godsdienst en Nederlands.

In die vakken werden leerlingen vanuit de context van de eigen leefwereld vertrouwd met de begrippen en concepten feit en mening, identiteit, beleving, gezondheid, mentaal welbevinden, vooroordelen, stereotypering, groepsdruk, diversiteit en samenleven. Daarnaast leerden ze sociale en communicatieve vaardigheden hanteren en samenwerken in groep. Het hanteren van communicatietechnieken en het communicatieschema kwamen aan bod in het vak Nederlands.

2.2 Samenhang in de tweede graad

2.2.1 Samenhang binnen de finaliteit

Her leerplan Maatschappij en welzijn vertoont samenhang met andere leerplannen binnen de finaliteit:

- Gemeenschappelijk funderend leerplan;
- leerplan Godsdienst;
- leerplan Natuurwetenschappen;
- leerplan Lichamelijke opvoeding;
- leerplan Maatschappelijke, economische en artistieke vorming (MEAV): de doelen uit de module maatschappelijke vorming worden opgenomen in dit leerplan m.u.v. het doel rond relationele en seksuele integriteit (LPD M5);
- leerplan Wellness en lifestyle: de module maatschappelijke vorming (MEAV) en de onderdelen 'anatomie en fysiologie van de mens' en 'ontwikkelingspsychologie' komen eveneens aan bod in dit leerplan. Een aantal leerplandoelen wordt gekleurd volgens het profiel van de studierichting.
- leerplan Sport: de onderdelen 'anatomie en fysiologie van de mens' en ontwikkelingspsychologie komen eveneens aan bod in dit leerplan. Een aantal leerplandoelen wordt gekleurd volgens het profiel van de studierichting.

Bij de doelen in het leerplan vind je de concrete samenhang terug.

2.2.2 Samenhang over de finaliteiten heen

Samenhang met de D-finaliteit

Ontwikkelingspsychologie en communicatie komen eveneens aan bod in het leerplan Sociologie en psychologie (D).

Zowel in de D- als in D/A- finaliteit ligt de focus op de normale ontwikkeling in de verschillende levensfasen van de mens, gebaseerd op de klassieke theorieën.

In de D-finaliteit ontwikkelen leerlingen een wetenschappelijk begrippenkader en leren ze verbanden zien met betrekking tot de mens en zijn gedrag (m.i.v. communicatie).

In de leerplannen van de D/A-finaliteit worden ontwikkelingspsychologie en of communicatie meer geconcretiseerd en in verband gebracht met de arbeidsmarktgerichte component van de betreffende studierichting.

Ook in het leerplan Zorg en welzijn A-finaliteit komen aspecten van ontwikkelingspsychologie aan bod en oefenen leerlingen hun communicatieve vaardigheden.

Samenhang met de A-finaliteit

In **Maatschappij en welzijn** bouwen leerlingen een theoretisch begrippenkader op m.b.t.:

- ontwikkelingspsychologie, pedagogisch handelen en communicatie;
- gezondheidsbevordering: gezondheid, gezondheidsgedrag, het menselijk functioneren;
- anatomie en fysiologie.

De leerlingen ontwikkelen basiscompetenties in [zorg verlenen en begeleiden](#) en oriënteren zich op activiteiten in zorg en welzijn. Ze ontwikkelen kennis, vaardigheden en attitudes m.b.t. indirecte zorg in een gezinscontext. Daarbij ligt de focus op gezondheidsbevordering en wordt de zelfstandigheid van leerlingen bewust geactiveerd.

In **Zorg en welzijn** maken leerlingen vanuit een arbeidsmarktgerichte context kennis met aspecten van gezondheid, ontwikkeling, pedagogisch handelen, anatomie en fysiologie.

De leerlingen werken rond basisprincipes in zorg en welzijn m.i.v. communicatie. Ze oriënteren op activiteiten in logistiek en zorg. De leerlingen ontwikkelen kennis, vaardigheden en attitudes m.b.t. maaltijdzorg, interieurzorg en linnenzorg. Het leren verloopt nog sterk leraargestuurd.

2.3 Plaats in de lessentabel

Het leerplan Maatschappij en welzijn B+S is bestemd voor de studierichting Maatschappij en welzijn.

In de modellessentabel zijn voor dit leerplan 22 gaaduren voorzien. [zie disclaimer]

Verdeling van de 22 gaaduren:

- 20 gaaduren voor:
 - Gezondheidsbevordering (inclusief aanleren basiscompetenties): min. 9 gaaduren waarvan 5 gaaduren indirecte zorg.
 - Ontwikkeling en (ped)agogisch handelen en de mens in de relatie tot de samenleving (inclusief het aanleren van basiscompetenties): min. 8 gaaduren.

De overige 3 uren worden verdeeld op basis van de organisatie van de school:

- Je kan de doelen onder het onderdeel 'oriënterende activiteiten in zorg en welzijn' koppelen aan het onderdeel 'gezondheidsbevordering': LPD 42, 43 (sfeervolle leef en speelomgeving), 44 en/of aan het onderdeel 'ontwikkeling en pedagogisch handelen': LPD 43, 44.
 - Je kan er ook voor opteren om het onderdeel 'oriënteren op activiteiten in zorg en welzijn' discipline-overschrijdend te behandelen via projectwerking, workshops ...
- 2 gaaduren Fysiologie en anatomie: idealiter gespreid over de graad.

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Maatschappij en welzijn en het vormingsconcept

Het leerplan Maatschappij en welzijn is ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialogeschool. We streven in dit leerplan naar een integratie van de vormingscomponenten: sociale, maatschappelijk én natuurwetenschappelijke en technische vorming.

In sociale en maatschappelijke vorming ligt de focus op hoe de mens als uniek en relationeel wezen (**uniciteit in verbondenheid**) zijn plaats zoekt in deze samenleving. Leerlingen leren zichzelf kennen als persoon en als knooppunt van relaties. Ze leren in hun persoonlijke ontwikkeling omgaan met het complexe samenspel tussen lichamelijke, emotionele, relationele en spirituele factoren. Met oog voor de **kwetsbaarheid** van zichzelf en de ander worden leerlingen uitgedaagd om minder ik-gericht en meer empathisch en **genereus** in relatie te treden met de ander.

Ze leren hun weg en plaats vinden in de complexe en veelzijdige samenleving. Maatschappelijke vorming zet leerlingen aan om zich open te stellen voor een diverse samenleving en een meer **gastvrije** en **rechtvaardige** wereld te creëren.

In natuurwetenschappelijke en technische vorming leren leerlingen om op een methodische wijze betrouwbare kennis over de mens (anatomie en fysiologie) en gezondheidsbevordering te verwerven. Technische vorming biedt leerlingen de kans om op een wetenschappelijke verantwoorde manier, met oog voor **duurzaamheid**, zorg te dragen voor de ander en zijn omgeving.

Vanuit deze vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

Als persoon in verbondenheid met anderen aan de diverse samenleving participeren

Samenleven en samenwerken in een wereld die gekenmerkt wordt door diversiteit biedt mogelijkheden. Het zelf behoren tot verschillende groepen daagt leerlingen op vele vlakken uit. De school is dan ook bij uitstek een oefenplaats voor het constructief samenwerken en samenleven met elkaar. Vanuit de wegwijzers generositeit en gastvrijheid leren leerlingen respectvol in relatie gaan, communiceren, samenwerken met anderen, ondersteunen en begeleiden met aandacht voor de identiteit, integriteit en kwetsbaarheid van zichzelf en de ander.

Oriënteren op het begeleiden en verzorgen van kinderen en gezonde volwassenen

Vanuit een holistische mensvisie maken leerlingen kennis met kinderen en gezonde volwassenen. In functie van zorg verlenen en begeleiden (derde graad) ontwikkelen leerlingen een wetenschappelijk-theoretische basis m.b.t. gezondheidsbevordering, ontwikkelingspsychologie, (ped)agogiek en fysiologie en anatomie. Bij het ondersteunen van oriënterende activiteiten in het begeleiden, verzorgen van kinderen en volwassenen en bij het uitvoeren van opdrachten leren ze oog hebben voor de wensen, behoeften, mogelijkheden en beperkingen van kinderen en volwassenen.

Reflecteren over thema's en ontwikkelingen in de samenleving

Vanuit het geloof in een duurzame en rechtvaardige wereld en de kracht van de hoop leren leerlingen reflecteren over sociale en maatschappelijke thema's met aandacht voor de gezondheids- en welzijnzorg.

3.3 Opbouw

Het leerplan is opgebouwd uit 6 onderdelen:

- Basiscompetenties in zorgverlening en begeleiding
- Gezondheidsbevordering
- Ontwikkeling en (ped)agogisch handelen:
 - Kinderen en adolescenten
 - Volwassenen en ouderen
- De mens in relatie tot de samenleving
- Oriënteren op activiteiten in zorg en welzijn
- Anatomie en fysiologie

3.4 Leerlijnen

3.4.1 Samenhang met de eerste graad

- Samenhang met het leerplan Mens & samenleving en het Gemeenschappelijk funderend leerplan

Eerste graad	Tweede graad
Begrip identiteit (M&S)	Mensvisie Verhouding persoonlijke identiteit - groepsidentiteit
Diversiteit in klas- en leefomgeving (M&S)	Samenleven in een diverse samenleving
Mechanismen van vooroordelen, stereotypering, machtsmisbruik en groepsdruk (M&S)	Strategieën m.b.t. met vooroordelen, stereotypering, machtsmisbruik en groepsdruk
Sociale en communicatieve vaardigheden (M&S) <i>*Respectvol en constructief omgaan (GFL)</i> <i>*Gevoelig zijn voor normen en waarden, voor goed en kwaad (GFL).</i> <i>Samen werken (GFL)</i> In groep werken (M&S)	Belevingsgericht handelen Omgaan met individuen en groepen in een diverse samenleving: conflictsituaties, gemeenschappelijke afspraken In team samen werken
Gezonde levensstijl (M&S): belang, voeding, beweging, hygiëne <i>Gezondheidsbevorderend gedrag en veilig handelen in schoolse context (GFL)</i> <i>Gevolgen van verslaving (M&S)</i> Organisatie en personen bij wie je terecht kan voor hulp (M&S) <i>*Hulp vragen (GFL)</i>	Gezondheidsbevordering Veilig handelen Gevolgen van verslaving: combigebruik en wettelijke bepalingen Sociale kaart
<i>*Gevoelig zijn voor normen en waarden, voor goed en kwaad (GFL).</i>	Jeugdrecht
<i>Opkomen voor eerbiedigen van mensenrechten en sociale rechtvaardigheid (GFL)</i> Impact van de overheid op de samenleving: inkomsten, uitgaven, herverdelingsmechanisme (M & S).	Sociale rechtvaardigheid en (kans)armoede

- Samenhang met het leerplan Natuurwetenschappen:

In de eerste graad bestuderen de leerlingen het groeperen van cellen in weefsels, weefsels in organen en organen tot orgaanstelsels die een welbepaalde functie hebben.

3.4.2 Samenhang in de tweede graad

- **Gemeenschappelijk funderend leerplan**
De doelen uit dit leerplan vertonen heel wat samenhang met de doelen uit het Gemeenschappelijk funderend leerplan. Wanneer je werkt rond identiteit, sociale vaardigheden, communicatie of samenlevingen werk je automatisch aan doelen uit het onderdelen ‘kwetsbaar en beloftevol’, ‘uniek en verbonden’; ‘waardevol, zinrijk en betekenisvol’. Wanneer je werkt rond gezondheidsbevordering is er een grote samenhang met de doelen uit het onderdeel ‘gezond en veilig’. Wanneer je werkt rond sociale rechtvaardigheid kan je dat koppelen aan doelen uit de rubriek ‘geëngageerd en verantwoordelijk’.
- **Leerplan Godsdienst**
In het leerplan van de tweede graad vind je samenhang met doelen of ingrediënten uit de terreinen ‘Persoonsvorming’ (P), ‘Inspiratiebronnen’ (I), ‘Gekozen worden en kiezen’ (G), ‘Ontmoeten’ (On) en ‘Omgaan met verscheidenheid’ (Om). Afhankelijk van de uitwerking van de doelen en bijhorende ingrediënten kan afstemming met het vak Godsdienst aangewezen zijn. Bij de doelen in het leerplan vind je de concrete samenhang terug.
- **Leerplan Maatschappelijke, economische en artistieke vorming.**
De leerplandoelen uit de module Maatschappelijke vorming werden vanuit het eigene van domein en de studierichting opgenomen in dit leerplan. Omdat scholen vaak projectmatig en richtingoverschrijdend werken rond Relationele en Seksuele Vorming werd het leerplandoel rond relationele en seksuele integriteit (II-MEAV-da LPD M5) **niet** opgenomen.
- **Leerplan Lichamelijke opvoeding: EHBO, levensreddend handelen en ergonomie** krijgen voor alle leerlingen een plaats in de algemene vorming (eerste tot en met derde graad). Je vindt EHBO en levensreddend handelen dan ook niet terug in dit leerplan. In LPD14 gaan we er van uit dat leerlingen vanuit de focus op gezondheidsbevordering ergonomisch handelen en dus het geleerde in verband met ergonomie (LO) binnen de context van deze studierichting toepassen.

Bij de doelen in het leerplan vind je de concrete samenhang terug.

3.4.3 Samenhang met de derde graad

- De studierichting Maatschappij en welzijn vormt de onderbouw voor de studierichtingen Gezondheidszorg en Opvoeding en begeleiding (logische doorstroom). Deze studierichtingen bereiden leerlingen vooral voor op verder studeren (doorstroomgedeelte). Daarnaast worden leerlingen ook voorbereid op het participeren aan de arbeidsmarkt (arbeidsmarktgericht gedeelte). Zo behalen leerlingen in de studierichting Gezondheidszorg de beroepskwalificaties van verzorgende en zorgkundige. In de studierichting Opvoeding en begeleiding behalen leerlingen de beroepskwalificaties kinderbegeleider baby’s en peuters en kinderbegeleider schoolgaande jeugd.
- **Vanuit de focus op het arbeidsmarktgericht gedeelte** wordt er in tweede graad ingezet op een gemeenschappelijke basis voor de bovenliggende studierichtingen: basiscompetenties in zorg verlenen en begeleiding, gezondheidsbevordering m.i.v. indirecte zorg, ontwikkeling en pedagogisch handelen:
 - In de tweede graad verwerven leerlingen de doelen in een schoolcontext. Daarnaast ligt de focus op de eigen leefwereld van de jongere en het gezin: gezonde kinderen, jongeren en volwassenen.
 - In de derde graad staan de professionele contexten van de (gezondheids)zorg (Gezondheidszorg) en de kinderopvang (Opvoeding en begeleiding) centraal.

- **Vanuit de focus op verder studeren:**
 - In de tweede graad ontwikkelen leerlingen een theoretisch begrippenkader met betrekking tot ontwikkelingspsychologie, communicatie, gezondheidsbevordering en gezondheidsgedrag, opvoedingssituaties en anatomie en fysiologie.
 - In de derde graad wordt die kennis enerzijds verbreed en verdiept:
 - In functie van verder studeren, bv.: anatomie en fysiologie, gezondheidsbevordering, (ortho)pedagogiek;
 - Vanuit de koppeling met het arbeidsmarktgedeelte, bv.: ontwikkelingspsychologie, anatomie en fysiologie.
 - In de derde graad komen bijkomend aspecten van recht en deontologie en toegepaste filosofie aan bod.
- **Gezondheidsbevordering:**
 - In de tweede graad ligt de focus op gezondheidsgedrag en gezondheidsbevordering bij kinderen, jongeren en volwassenen in de context van een gezin. Daarbij is er aandacht voor gezondheidsvaardigheden en ondersteunende vaardigheden in functie van ADL (kinderen). Daarnaast leren leerlingen het totale menselijke functioneren van de gezonde mens analyseren.
 - In de derde graad benaderen leerlingen gezondheidsbevordering en het menselijk functioneren met oog voor theoretische kaders eigen aan de professionele contexten en leren ze als zorgkundige en verzorgende zorg dragen voor anderen. Als kinderbegeleider draagt men bij aan de gezondheidsbevordering van baby's, peuters en schoolgaande kinderen.
- **Indirecte zorg:**
 - In de tweede graad worden de competenties die men verwacht van de verzorgende en kinderbegeleider in de schoolse context aangeleerd vanuit de focus op gezondheidsbevordering en de context van een gezin.
 - In de derde graad passen leerlingen, indien relevant voor de setting, de aangeleerde competenties in professionele contexten toe vanuit een combinatie met (ped)agogische en/of verzorgende en zorgkundige taken.
- **Ontwikkeling en (ped)agogisch handelen:**
 - In de tweede graad ligt de focus op communicatie, ontwikkelingspsychologie, opvoedingssituaties, (ped)agogisch aanbod en (ped)agogisch handelen in contexten uit de eigen leefwereld.
 - In de derde graad benader je opvoeding en (ped)agogisch handelen vanuit theoretische kaders eigen aan de professionele contexten. Leerlingen leren als kinderbegeleider of verzorgende/zorgkundige (ped)agogisch handelen bij doelgroepen.
- **Anatomie en fysiologie:**
 - In de tweede graad ligt de focus op waarnemingsfysiologie en bewegingsfysiologie.
 - In de derde graad ligt de focus op stofwisselingsfysiologie, transportfysiologie en immuun fysiologie.

3.5 Aandachtspunten

- Om de beroepsgerichte vorming in de D/A-finaliteit effectief te realiseren, is het van belang dat leerlingen een aantal **generieke competenties** verwerven. Zij fungeren als onderbouw van de beroepsgerichte vorming, ze zijn de voorwaarde om die vorming te kunnen realiseren. In sommige

gevallen worden die generieke competenties in het leerplan binnen specifieke doelen uitgediept of geconcretiseerd, maar in alle gevallen is het belangrijk dat er je als leraar en lerarenteam oog voor hebt. Je vindt die generieke onderbouwende competenties in leerplandoel 0.

- Vanuit de opbouw van tweede naar derde graad, herken je in het leerplan meerdere fundamentele invalshoeken:
 - de andere benaderen vanuit een holistische, emancipatorische en dynamische mensvisie (totaalvisie);
 - je informeren over en aandacht hebben voor de beleving, behoeften, wensen, mogelijkheden en beperkingen van de ander: kind, jongere, volwassene, oudere ...;
 - aandacht voor [gezondheidsbevordering](#);
 - aandacht voor een ontwikkelingsgerichte benadering;
 - aandacht voor [diversiteit](#).

Hieronder lees je een aantal aandachtspunten die voortvloeien uit die invalshoeken.

In het eerste onderdeel van het leerplan werken leerlingen rond een aantal **basiscompetenties in zorgverlening en begeleiding** (4.1). Vanuit de focus op het wetenschapsdomein of de expertise in het lerarenteam kan je ervoor kiezen het werken rond die competenties (aanleren van kennis, vaardigheden en attitudes) te koppelen aan de onderdelen ‘**gezondheidsbevordering**’ (4.2) en/of ‘**ontwikkeling en (ped)agogisch handelen**’ (4.3)’.

Zo kunnen leraren die instaan voor het onderdeel ‘gezondheidsbevordering’ werken rond LPD 10 tot en met 15. Leraren die instaan voor de onderdelen ‘ontwikkeling en pedagogisch handelen’ en ‘de mens in relatie tot de samenleving’ werken rond LPD 1 tot en met 9.

Uiteraard kan je in de vakgroep andere keuzes maken: koppelen van doelen aan het type oriënterende activiteit waar je rond werkt, de casus of project ...

Bij de uitwerking van de verschillende onderdelen van het leerplan hou je als leraar rekening met **alle** basiscompetenties. Zo kan je als leraar bij de uitwerking van de doelen bewust de samenhang met de basiscompetenties aantonen.

Daarnaast kan je via jouw didactische aanpak leerlingen stimuleren om die basiscompetenties voor het zorg verlenen en begeleiden in te zetten. Zo kan het zinvol zijn om bij het formuleren van leerlingenopdrachten te vertrekken vanuit een betekenisvolle context. Via een concrete situatieschets of casus, observatieopdracht, richtvragen kan je leerlingen stimuleren om

- zich te informeren over de wensen, behoeften, beleving ... van de persoon voor wie ze de opdracht - al dan niet gesimuleerd of fictief - uitvoeren;
- aandacht te hebben voor sociale en communicatieve vaardigheden of teamwerk;
- aandacht te hebben voor gezondheidsbevordering en het inzetten van [gezondheidsvaardigheden](#);
- rekening te houden met de leeftijdsfasen of aangesproken ontwikkelingsdomeinen;
- ...

Uiteraard passen de uitgewerkte **betekenisvolle contexten** binnen de context van het leerplan: de eigen leefwereld, [context van een gezin](#) met aandacht voor de gezonde mens.

- Pas in de derde graad ligt de focus op professionele contexten. Toch vind je in de onderdelen ‘gezondheidsbevordering’ en ‘ontwikkeling en (ped)agogisch handelen’ verwijzingen naar theoretische kaders eigen aan de professionele contexten van (gezondheids)zorg en welzijn, bv. kinderopvang. Vanuit de brede basis van zorg verlenen en begeleiden verwachten we niet dat leerlingen deze theoretische kaders toelichten of in de diepte leren toepassen.

Vanuit de opbouw naar de derde graad is het zinvol dat je je als leraar in deze theoretisch kaders verdiept. Zo kan je vanuit pedagogisch-didactisch oogpunt leerlingen helpen om vanuit de context van het leerplan van de tweede graad een **begrippenkader** (vakterminologie) op te bouwen in voorbereiding op de derde graad.

Zo kunnen actuele kaders zoals [ICF](#) (International Classification of Functioning, Disability and Health) of

de patronen van Gordon een hulpmiddel zijn om na observatie of analyse van een casus de gegevens met betrekking tot het menselijk functioneren of de wensen, mogelijkheden en beperkingen van de ander op een methodische wijze te ordenen (LPD 22, 23) of in relatie te brengen tot de doelen uit het onderdeel fysiologie en anatomie.

Het [pedagogisch raamwerk en MeMoQ](#) kunnen dan weer handvatten bieden om een begrippenkader op te bouwen met betrekking tot het pedagogisch handelen (kinderopvang): welbevinden en betrokkenheid, emotionele en educatieve ondersteuning, omgeving ...

- **Indirecte zorg:**

Leerlingen leren de competenties (kennis, vaardigheden en attitudes) met betrekking tot indirecte zorg aan in de tweede graad. In de derde graad passen leerlingen het geleerde uit de tweede graad enkel toe binnen de professionele werkplekken. Dat betekent dat leerlingen in deze studierichting in een erg kort tijdsbestek de competenties m.b.t. het uitvoeren van huishoudelijke taken (indirecte zorg) dienen te bereiken.

In de derde graad zullen leerlingen vooral binnen de context van de gezinszorg (verzorgende) en in beperkte mate in de kinderopvang in staat moeten zijn om die taken zelfstandig uit te voeren.

Daarom is het belangrijk om in de tweede graad te focussen op de gezinscontext. Daarnaast is het belangrijk de autonomie van leerlingen bewust te activeren opdat ze in de derde graad in staat zijn om zelfstandig aan de slag te gaan. Dat betekent dat je vanuit de focus op gezondheidsbevordering leerlingen leert waar ze zelf informatie kunnen vinden om **zelfstandig** aan de slag te gaan zoals recepten, instructiefilmpjes, richtlijnen en adviezen ...

In de wenken bij de betrokken leerplandoelen vind je concrete aandachtspunten eigen aan de gezinscontext. Die aandachtspunten zijn belangrijk bij het uitwerken van de lessen, maar ook voor het formuleren van leerlingenopdrachten.

- Aandacht en respect tonen voor de [diversiteit](#) tussen mensen lopen als een rode draad doorheen het leerplan. Open staan voor en gastvrij en genereus omgaan met verschil is dan ook een belangrijk basishouding in zorgverlening en begeleiding. Dat uit zich op meerdere vlakken:

- oog voor de beleving (LPD2) of cultuur van anderen (LPD38);
- aandacht hebben voor de [gezinscontext](#) betekent ook stilstaan bij verschillende gezinsvormen binnen onze samenleving (LPD34, 39);
- aandacht hebben voor en informeren naar de wensen, behoeften, voorkeuren, beperkingen, mogelijkheden van de persoon voor wie men zorgt of die men begeleidt (LPD23);
- aandacht voor verschillende groepen in de samenleving (LPD38);
- aandacht voor mensen in armoede of met een beperkt budget (LPD 24, 41);
- aandacht voor complementariteit bij het samenwerken (LPD9, 39);
- aandacht voor verschillende samenlevingsvormen (LPD39);
- ...

Als leraar heb je een bijzondere rol om leerlingen daarbij te ondersteunen. Als leraar kan je variëren in je didactisch handelen waardoor de diversiteit voor leerlingen gaat leven: in voorbeelden, vertrekken vanuit concrete situatieschetsen, leerlingen bij opdrachten laten informeren naar wensen, voorkeuren van degene voor wie ze iets uitvoeren, werken met observatieopdrachten ...

- **De mens in relatie tot de samenleving (4.4):** Vanuit het belang om oog te hebben voor de diversiteit tussen mensen volgt de keuze om de doelen uit de module maatschappelijke vorming (MEAV) op te nemen in dit leerplan. Vanuit de focus op zorgverlening en begeleiding worden die doelen geïntegreerd in de onderdelen 'basiscompetenties in zorgverlening en begeleiding' en 'de mens in relatie tot de samenleving'. Bij de wenken vind je suggesties over hoe je bij de uitwerking van de doelen aandacht kan besteden aan maatschappelijke thema's die verband houden met zorgverlening en begeleiding. Daarnaast vind je bij de wenken de samenhang met andere leerplandoelen terug. Vanuit de samenhang met de basiscompetenties en met doelen uit het onderdeel 'ontwikkeling en

(ped)agogisch handelen' volgt het advies (2.3) om de onderdelen 4.3 en 4.4 als een geheel te benaderen.

- Anatomie en fysiologie: de leerplandoelen 'anatomie en fysiologie' vormen een onderbouw voor leerplandoelen over gezondheidsbevordering of ontwikkelingspsychologie. Om leerlingen zoveel mogelijk kansen te bieden tot transfer is het aangewezen om de doelen 'anatomie en fysiologie' in beide jaren van de graad aan bod te laten komen. Om diepgaand leren mogelijk te maken is het ook aangewezen om in de vakgroep af te spreken wanneer welke doelen aan bod komen en op welke mogelijkheden tot verdieping er in deze studierichting wordt ingezet.
- Dit leerplan biedt kansen tot differentiëren:
 - Hou er rekening mee dat leerlingen uit verschillende basisopties komen en dus over diverse voorkennis beschikken;
 - Vanuit een aantal doelen kan je inspelen op de interesses van leerlingen. Je kan hen laten kiezen uit verschillende opdrachten of situatieschetsen: een maaltijd bereiden (LPD24) voor een gezin met kleine kinderen, voor een koppel ouderen, voor een gezin met een andere etnisch-culturele achtergrond Je kan hen laten kiezen uit observatieopdrachten bij mensen van verschillende leeftijden (LPD3). Je kan differentiëren bij het onderzoeken van (ped)agogische vaardigheden en aanbod passend bij leeftijdsfasen (LPD 37) ...;
 - Het werken met casussen of situatieschetsen biedt kansen tot differentiëren op de as van de complexiteit: zo kan je casussen of situatieschetsen complexer maken door leerlingen uit te dagen het geleerde uit verschillende leerplanonderdelen met elkaar in relatie te brengen (transfer);
 - Je kan differentiëren op de as van de autonomie door het al dan niet aanbieden van hulpmiddelen: stappenplan, kijkwijzer, observatiecriteria, bijkomende instructies, schrijfkaders ...
 - ...
- Dit leerplan biedt kansen tot oriëntering naar de derde graad:
 - Via de doelen ontdekken leerlingen of hun interesse uitgaat naar volwassenen en ouderen of naar kinderen. Omdat leerlingen in de tweede graad vaak dromen van het werken met kinderen, is het belangrijk hen effectief te laten kennismaken met mensen uit verschillende leeftijdsfasen. Het onderdeel 'oriënteren op activiteiten in zorg en welzijn' biedt daartoe mogelijkheden. Daarnaast ontdekken leerlingen of hun interesse eerder uitgaat naar de pedagogische (Opvoeding en begeleiding) of agogische (Gezondheidszorg) component dan wel naar de componenten gezondheid, gezondheidsbevordering of verzorging (ondersteuning bij ADL in de tweede graad). Dat kan hen helpen een keuze te maken voor de studierichting Gezondheidszorg of Opvoeding en begeleiding.
 - Leerlingen die willen doorstromen naar de derde graad D/A, bereiken vlot de doelen die een theoretische onderbouw van het arbeidsmarktgericht gedeelte vormen of die eerder geformuleerd zijn in functie van verder studeren (doorstroomcomponent). Je kan van die leerlingen verwachten dat ze vlot relaties zien tussen leerinhouden van de verschillende leerplanonderdelen (transfer). Daarnaast bereiken die leerlingen naar het einde van de tweede graad een grote mate van zelfstandigheid bij het uitvoeren van opdrachten (arbeidsmarktgerichte component).
Vanuit de doorstroomcomponent blijft ook de keuze voor andere studierichtingen binnen de finaliteit mogelijk: Defensie en veiligheid, Wellness en schoonheid.

Leerlingen die sterk praktijkvaardig zijn maar nog hulpmiddelen of ondersteuning nodig hebben en minder goed scoren op de eerder theoretische doelen (minder sterk zijn in transfereren), komen in de derde graad beter tot hun recht in de studierichting Verzorging (arbeidsmarktfinaliteit). De leerlingen kunnen in de derde graad Verzorging verder groeien in zelfstandigheid of krijgen de kans om inzicht te verwerven in de samenhang tussen leerinhouden ontwikkeling en (ped)agogisch

handelen en tussen aspecten van anatomie en fysiologie en verzorging. Ze hebben de mogelijkheid om zich via een Se-n-se na het zesde jaar A-finaliteit te kwalificeren als verzorgende/zorgkundige of kinderbegeleider.

- Organisatorische aspecten: het kan zinvol zijn om voor bepaalde onderdelen uit het leerplan aansluitende momenten in het lesrooster te voorzien: je kan denken aan het werken rond het onderdeel indirecte zorg (LPD24 tot 27) of aan het onderdeel oriënterende activiteiten in zorg en welzijn.
- Sommige onderdelen van het leerplandoel zijn weergegeven in oranjebruin en Italic. Dat betekent dat die onderdelen aan bod kwamen in de eerste graad.

4 Leerplandoelen

LPD 0 De leerlingen handelen

- **in teamverband (organisatiecultuur, communicatie, procedures);**
 - **kwaliteitsbewust;**
 - **economisch en duurzaam;**
 - **veilig, ergonomisch en hygiënisch.**
- ✓ Het leerplandoel bouwt verder op een aantal funderende doelen opgenomen in het Gemeenschappelijk Funderend leerplan. Door het doel te realiseren draag je bij tot de realisatie van de volgende doelen van het GFL:
- LPD 2.1: de leerlingen gedragen zich zorgzaam en respectvol in relaties.
 - LPD 2.3: de leerlingen werken samen om bij te dragen aan een gemeenschappelijk resultaat.
 - LPD 3.3: de leerlingen ontwikkelen een integere en op rechtvaardigheid en duurzaamheid gerichte levensbeschouwing.
 - LPD 3.4: de leerlingen werken aan een rechtvaardige en duurzame samenleving waar plaats is voor iedereen.
 - LPD 5.1: de leerlingen doorlopen een creatief denkproces waarbij ze een zelfgekozen idee onderzoeken en vormgeven in de praktijk.
 - LPD 8.3: de leerlingen handelen veilig in de school en respecteren de veiligheidsvoorschriften en procedures.
 - LPD 10.1: de leerlingen gaan op een respectvolle manier om met regels en afspraken in de school en in de samenleving.
 - LPD 10.2: de leerlingen maken onderbouwde en verantwoorde ethische keuzes.
- ✓ In dit leerplan wordt leerplandoel 0 geconcretiseerd binnen het onderdeel basiscompetenties. Het economisch handelen wordt niet expliciet vertaald in een concrete basiscompetentie. Er is wel aandacht voor het economische aspect bij het methodisch handelen. Daarnaast leren leerlingen bij het werken rond bepaalde doelen, bv. maaltijdzorg, rekening houden met een budget.

4.1 Basiscompetenties in zorgverlening en begeleiding

Deze doelen worden best in samenhang gerealiseerd met de leerplandoelen van de andere onderdelen. Het toepassen van gezondheidsvaardigheden is daarbij fundamenteel.

LPD 1 De leerlingen illustreren het belang en de betekenis van een holistische, dynamische en emancipatorische mensvisie met aandacht voor

- **de unieke persoon en zijn omgeving;**
- **zorgverlening en begeleiding.**

Samenhang tweede graad: II-God-d P4, PP108, PI120, PC119, I1, Om1; II-God-a P4, PP108, PI120, PC119, I1, Om1

Samenhang eerste graad: In de eerste graad leren leerlingen gezondheid benaderen als een samenspel tussen fysieke, psychische en sociale elementen. Ze ontdekken dat hun persoonlijke identiteit gelaagd en dynamisch is.

- ✓ Holistische mensvisie: in zorgverlening en begeleiding is het belangrijk de mens te benaderen vanuit een totaalvisie (holisme). Het is zinvol om ook aandacht te hebben voor de existentiële component van mens-zijn (zingeving, levensbeschouwing).
- ✓ Dynamische mensvisie: je kan het begrip dynamische mensvisie in relatie brengen levenslang leren of met de doelen over ontwikkeling (LPD 29 – 33, 35, 36). Wanneer je handelt vanuit een dynamische mensvisie geef je de ander kansen om te ontwikkelen, van mening te veranderen, fouten te maken, bij te leren ... Dat betekent dat leerlingen de ander leren benaderen vanuit een hoopvol perspectief.
- ✓ Emancipatorische mensvisie: omdat mensen in het leven van elke dag keuzes maken en beslissingen nemen, leren leerlingen dat bv. inspraak, zelfbeschikking, zelfredzaamheid, het bevorderen van zelfstandigheid, autonomie en verantwoordelijkheid belangrijke uitgangspunten zijn bij het zorg verlenen en begeleiden.

LPD 2 De leerlingen handelen belevingsgericht met aandacht voor

- **authenticiteit en integriteit;**
- **welbevinden en betrokkenheid;**
- **diversiteit.**

Samenhang tweede graad:; II-God-d G3, 4, Om1, 2; II-God-a G3, 4, Om1, 2

Samenhang eerste graad: In de eerste graad leren leerlingen bij feiten of gebeurtenissen hun gedachten, gevoelens, gedrag en de gevolgen voor zichzelf met behulp van richtvragen beschrijven.

- ✓ Je kan leerlingen ondersteunen in het ontwikkelen van deze competentie door concrete situatieschetsen of het bespreken van klassituaties. Daardoor ontdekken ze dat integer, authentiek zijn en aandacht hebben voor de beleving van de ander (welbevinden en betrokkenheid) belangrijke eigenschappen zijn in hun ontmoetingen met anderen en in zorgverlening en begeleiding in het bijzonder.

- ✓ Bij het uitwerken van (uitvoerende) opdrachten kan je leerlingen, met behulp van richtvragen of door het beschrijven van de persoon en de situatie waarvoor ze de opdracht uitvoeren, helpen deze houding en vaardigheden in diverse situaties te ontwikkelen: voor wie voer ik de opdracht uit? Wat is zijn/haar behoefte of wens? Welke mogelijkheden of beperkingen heeft deze persoon? Bij het uitschrijven van de situaties is het belangrijk om oog te hebben voor onze diverse samenleving.
- ✓ Je kan leerlingen erop wijzen dat afhankelijk van de setting ook andere begrippen dan 'belevingsgericht' gehanteerd worden zoals sensitief-responsief handelen.
- ✓ Je werkt dit doel uit in samenhang met LPD 23 of LPD 6.

LPD 3 De leerlingen observeren en rapporteren doelgericht het gedrag van kinderen en volwassenen met aandacht voor

- **het onderscheid tussen observeren en interpreteren;**
- **methoden voor observeren en rapporteren.**

Samenhang eerste graad: In de eerste graad leren leerlingen feit en mening onderscheiden.

- ✓ Omdat begeleiders en zorgverleners binnen het team een belangrijke signaalfunctie hebben, is doelgericht leren observeren en rapporteren in zorgverlening en begeleiding essentieel.
- ✓ Leren waarnemen met al je zintuigen is een eerste stap bij het leren observeren. Het is belangrijk dat leerlingen kritisch leren staan tegenover de eigen waarneming. Ze beseffen dat ze worden beïnvloed door wat of wie ze observeren en door wie ze zijn als persoon (beïnvloedende factoren). Je bereikt dit doel in samenhang met LPD 31.
- ✓ Je kan dit doel realiseren door opdrachten rond het observeren van kinderen, jongeren en volwassenen in diverse contexten, bv. via foto's, beeldfragmenten, observatieopdrachten tijdens het ondersteunen van activiteiten (LPD 43). Leerlingen exploreren zo verschillende methoden om te observeren.
- ✓ Je kan leerlingen criteria aanbieden in functie van het doel van de observatie, bv. ontwikkeling (begeleiden), menselijk functioneren (zorg verlenen), participatie aan de samenleving ...
- ✓ Je kan werken met eenvoudige kijkwijzers, checklists ...
- ✓ Het is belangrijk om leerlingen zowel mondeling als schriftelijk te laten registreren en rapporteren. De nadruk ligt op beknopte en eenvoudige vormen van rapporteren. Leerlingen exploreren zo verschillende methoden om te rapporteren.
- ✓ Dit doel kan je in samenhang zien met de doelen rond waarnemingsfysiologie (LPD 45 - 47).

LPD 4 De leerlingen reflecteren met behulp van een reflectiemodel over een situatie en over het eigen handelen en het effect ervan op anderen.

Samenhang eerste graad: In de eerste graad leren leerlingen met behulp van richtvragen bij feiten of gebeurtenissen hun gedachten, gevoelens, gedrag en de gevolgen voor zichzelf beschrijven. Zo krijgen ze inzicht in de samenhang tussen gevoelens, gedachten en gedrag.

- ✓ Je bereikt dit doel in samenhang met LPD 7.
- ✓ Je kan tijdens het reflecteren bij de aandacht voor de samenhang tussen gedachten, gevoelens en gedrag bijkomend inzetten op de invloed van intenties (willen).
- ✓ Door het gebruik van reflectiemodellen kan je leerlingen op een systematische wijze leren reflecteren. Je kan reflectiemodellen gebruiken zoals Korthagen, Bateson (en Dilts), Ofman, de Axenroos, Roos van Leary, STARR ...

LPD 5 De leerlingen hanteren een communicatiekader:

- **in contact met leeftijdsgenoten;**
- **in contact met kinderen, volwassenen en ouderen.**

Samenhang tweede graad: II-Ned-da LPD 17

- ✓ Je kan leerlingen een kader aanreiken zoals verbindende communicatie, geweldloze communicatie ...
- ✓ In samenhang met LPD 6, 7 en 9 oefenen leerlingen in een schoolse context en vanuit een kader houdingen en vaardigheden in tijdens contacten met leeftijdsgenoten, kinderen en volwassenen: empathie, authenticiteit, in het perspectief van de ander blijven, communicatieve en sociale vaardigheden.
- ✓ Je kan leerlingen ontwikkelingsgerichte feedback geven met behulp van criteria eigen aan het gekozen kader.
- ✓ Je bereikt dit doel in samenhang met LPD 44.

LPD 6 De leerlingen gaan op een positieve en opbouwende manier om met anderen met aandacht voor

- **waarden en morele regels;**
- **sociale en communicatieve vaardigheden.**

Samenhang tweede graad: II-Ned-da LPD 8, 13, 20; II-God-d O1, 7, OP167, OP172, Om1, 2, OmP187, OmP194, ILC12, 14, 17; II-God-a O1, 7, OP167, OP172, Om1, 2 OmP187, OmP194, ILC12, 14, 17; II-Eng-da LPD9; II-Fra-da LPD9.

Samenhang eerste graad: In de eerste graad leren leerlingen vaardigheden hanteren om zowel in formele als informele relaties constructief met anderen om te gaan in een diverse samenleving. Volgende vaardigheden komen daarbij aan bod: afstemmen op de ander en de situatie; aanvaardbaar verbaal en non-verbaal gedrag stellen; grenzen stellen en bewaken; leefregels en afspraken naleven; zich inleven in de situatie en de ander (empathie); in dialoog gaan met anderen en doelgericht communiceren (beperkt tot strategieën aangeleerd in Nederlands). De leerlingen leren ook in gesimuleerde situaties strategieën demonstreren om tot constructieve oplossingen voor conflictsituaties te komen.

- ✓ Je kan situaties uit het school- of klasgebeuren aangrijpen om aan dit doel te werken. Wanneer leerlingen kennismaken met doelgroepen (LPD 44) kunnen leerlingen vaardigheden inoefenen in contacten met kinderen, volwassenen en ouderen.
- ✓ Je bereikt dit doel in samenhang met LPD 2, 5, 7 en 40.

- ✓ Bij het doelgericht communiceren gaat de aandacht naar formele en informele relaties in verschillende contexten: dagelijkse situaties en conflictsituaties in een één-één-relatie of in groep. Je kan dit doel verdiepen door te werken met de axioma's van Watzlawick. Beperk je ook in de tweede graad tot strategieën die in Nederlands aan bod komen.
- ✓ Leerlingen gastvrij leren omgaan met de diversiteit in de klas is een mooie opstap tot het leren omgaan met de diversiteit in de samenleving (LPD 2). Je kan daarbij denken aan het leren omgaan met verschil: respecteren van waarden en verschillende morele regels, conflicthantering ...

LPD 7 De leerlingen geven bij een gebeurtenis feedback over het eigen gedrag en dat van anderen met behulp van feedbacktechnieken.

Samenhang tweede graad:; II-Ned-da LPD 8, 20

Samenhang eerste graad: In de eerste graad verwerven leerlingen inzicht in de samenhang tussen hun gevoelens, gedachten en gedrag bij een gebeurtenis.

- ✓ Je bereikt dit doel in samenhang met LPD 4, 5, 6, 7 en 9. Je kan situaties uit het school- of klasgebeuren aangrijpen om aan dit doel te werken. Feedback heeft een kritisch (onderzoekende) en evaluatieve component. Je kan leerlingen een gebeurtenis laten analyseren met behulp van een reflectiemodel (LPD 4). Ze evalueren hun eigen gedrag en dat van anderen. Ze oefenen het geven van ontwikkelingsgerichte feedback met behulp van technieken: ik-boodschap, reflecteren en parafraseren ... Je kan leerlingen andere vaardigheden laten inoefenen zoals zich informeren, assertief reageren, kwesties bespreekbaar maken, een compliment geven en ontvangen, negatieve aspecten benoemen, aanvaarden van feedback.
- ✓ Je kan leerlingen het feedback geven laten beoordelen met behulp van criteria eigen aan het gekozen kader uit LPD 5.
- ✓ Dit doel kan je in samenhang zien met LPD 44.

LPD 8 De leerlingen hanteren aangereikte strategieën om met *vooroordelen, stereotypering, machtsmisbruik* en *groepsdruk* om te gaan.

Samenhang tweede graad: II-God-d G3, GI159, ILC 18, 23, 24; II-God-a G3, GI159, ILC 18, 23, 24; II-MEAV-da LPD-M3; II-M&S-dda LPD 9; II-Ned-da LPD 15

Samenhang eerste graad: Leerlingen leren in de eerste graad de mechanismen van vooroordelen, stereotypering en groepsdruk toelichten. Leerlingen leren ook strategieën demonstreren om respectvol te reageren bij pest- en uitsluitingsgedrag.

- ✓ Je kan denken aan strategieën zoals zich informeren, kwesties bespreekbaar maken, negatieve aspecten benoemen (feedback) als aan het inzetten van sociale vaardigheden.
- ✓ Je kan met leerlingen werken vanuit situatieschetsen van zorgverlening en begeleiding.
- ✓ Je kan aandacht hebben voor mediawijsheid en zich bewust zijn van 'gekleurd nieuws, scepsis in informatieverwerving – en verwerking, omgaan met pesten ...

- ✓ Dit doel kan je in samenhang zien met LPD 3, 5, 6, 7 en 9.

LPD 9 De leerlingen werken bij een opdracht op basis van gemeenschappelijke afspraken samen met aandacht voor het groepsproces en sociale en communicatieve vaardigheden.

Samenhang tweede graad: II-Ned-da LPD 8, 20; II-M&S-dda LPD 6; II-MEAV-da LPD M4

Samenhang eerste graad: In de eerste graad leren leerlingen samenwerken bij groepsopdrachten. Ze leren daarbij basisregels voor samenwerken en [sociale en taakgerichte rollen](#) hanteren. Ze passen hierbij sociale en communicatieve vaardigheden toe en ze gebruiken vormen van tijdsplanning en taakverdeling.

- ✓ In de tweede graad ligt de focus op teamwerk in schoolse situaties, bv. hoekenwerk... Je kan daarbij aandacht hebben voor verschillende fasen in een groepsproces, opportuniteiten (LPD 39) en valkuilen bij samenwerken. Het is zinvol om leerlingen te wijzen op het belang van samenwerken in zorgverlening en begeleiding.
- ✓ Bij het werken rond sociale vaardigheden in team heb je aandacht voor het belang van gemeenschappelijke afspraken. Je kan inzetten op het participatieve aspect, waarden en normen, respect voor richtlijnen of regels, morele regels ... Klassituaties bieden opportuniteiten om aandacht te hebben voor de ontwikkeling van gemeenschappelijke afspraken.
- ✓ Je kan leerlingen de aangeleerde vaardigheden vanuit LPD 5, 6, 7 en 8 laten toepassen bij groepswork.
- ✓ Je kan leerlingen criteria aanreiken om het samenwerken te beoordelen: criteria met betrekking tot het proces en het resultaat.

LPD 10 De leerlingen hanteren een methodische aanpak bij een opdracht: voorbereiden, plannen, uitvoeren en evalueren.

- ✓ Je kan door het werken met stappenplannen of richtvragen leerlingen leren om systematisch en methodisch te handelen. Het is belangrijk om in team afspraken te maken over de keuze van werkmodellen, terminologie, ed.
- ✓ Bij de fasen van het voorbereiden kan je denken aan
 - het raadplegen van informatiebronnen zoals de persoon voor wie je de opdracht uitvoert (LPD 23), digitale en analogie bronnen: instructiefiches of -filmpjes, procedures, reglementen, risicoanalyses ... ;
 - het kiezen voor materialen, benodigdheden, de gepaste techniek of systeem;
 - werkpostschikking;
 - ...
- ✓ Bij de fase van het plannen kan je aandacht hebben voor het combineren van taken.
- ✓ Bij de fase van het uitvoeren kan je denken aan
 - rekening houden met principes zoals hygiënisch, veilig, ergonomisch, economisch, milieubewust handelen ...;

- rekening houden met andere criteria zoals nauwkeurig handelen, binnen de afgesproken tijd werken.
- ✓ Bij de fase van het evalueren beoordelen leerlingen vanuit de samenhang met LPD 9
 - het proces: het eigen handelen en het handelen binnen het team;
 - het resultaat: op individueel en op teamniveau.
 Vanuit de samenhang met LPD 4 formuleren ze werkpunten in functie van het eigen handelen of het handelen van de groep.

LPD 11 De leerlingen handelen hygiënisch vanuit de focus op gezondheidsbevordering.

- ★ richtlijnen en procedures m.b.t. persoonlijke hygiëne, algemene hygiëne en voedselveiligheid.

Samenhang tweede graad: II-Nat-da LPD 11, 12

Samenhang eerste graad: In de eerste graad werken leerlingen vanuit het belang voor een gezonde levensstijl rond risicofactoren en preventieve maatregelen voor hygiëne: lichaams-, hand- en mondhygiëne. De leraar reikt daarbij actuele en wetenschappelijk onderbouwde richtlijnen aan.

- ✓ In de tweede graad bouwt men daarop verder vanuit het gezondheidsbeleid van de school.
- ✓ Vanuit de focus op gezondheidsbevordering kan je met leerlingen werken rond richtlijnen en procedures toegepast op het eigen gezondheidsgedrag (eigen leeftijdsfase) of dat van kinderen en ouderen in een gezinscontext.
- ✓ Vanuit het belang van een gezonde levensstijl en het hanteren van gezondheidsvaardigheden (samenhang met LPD 16) is het in het kader van dit leerplan belangrijk om in relatie tot onderdeel 4.2 en 4.5 te werken rond
 - het belang van preventiemaatregelen in zorgverlening en begeleiding;
 - het hanteren van persoonlijke beschermingsmiddelen;
 - voorzorgmaatregelen bij gezondheidsklachten en maatregelen tegen infectiegevaar;
 - basisprincipes, preventiemaatregelen en risico's m.b.t. voedselveiligheid;
 - preventiemaatregelen m.b.t. hygiëne van materialen en infrastructuur.

LPD 12 De leerlingen handelen veilig vanuit de focus op gezondheidsbevordering.

- ★ richtlijnen en procedures m.b.t. de veiligheid: van gedrag, omgeving en materialen.

Samenhang eerste graad: In de eerste graad leren leerlingen veilig handelen in de schoolse context met aandacht voor veiligheidsvoorschriften en procedures.

- ✓ Vanuit de focus op gezondheidsbevordering kan je met leerlingen vanuit de aandacht voor [risicoanalyse](#) werken rond richtlijnen en procedures toegepast op het eigen veiligheidsgedrag (eigen leefomgeving, schoolse context) of dat van kinderen en ouderen in een gezinscontext.
- ✓ Vanuit het hanteren van gezondheidsvaardigheden kan je denken aan richtlijnen met betrekking tot evacueren, brandveiligheid, valpreventie, inrichting van de leefomgeving van het kind of de oudere ...

- ✓ Psychosociale veiligheid komt aan bod in LPD 15.

LPD 13 De leerlingen handelen milieubewust vanuit de focus op gezondheidsbevordering.

★ Adviezen en milieuvoorschriften

- ✓ Vanuit de focus op gezondheidsbevordering kan je met leerlingen werken rond adviezen en voorschriften toegepast op het eigen milieubewust (eigen leefomgeving, schoolse context) of dat van kinderen, ouderen in een gezinscontext.
- ✓ Met aandacht voor het hanteren van gezondheidsvaardigheden kan je werken rond bewustwording van en het voorkomen, vermijden en sorteren van afval; gebruik van producten met een kleine ecologische voetafdruk; keuze voor fairtrade, bio, korte keten, herbruikbare producten ...

LPD 14 De leerlingen handelen ergonomisch vanuit de focus op gezondheidsbevordering.

Samenhang tweede graad: II-LiOp-ddaa LPD 7, 8

Samenhang eerste graad: In de eerste graad werken leerlingen vanuit het belang van een gezonde levensstijl rond risicofactoren en preventieve maatregelen m.b.t. beweging: zithouding, lichaamshouding, beweegnormen. In de lessen LO leren ze verschillende ergonomische principes hanteren zoals heffen, tillen, staan, verplaatsen en rughygiëne.

- ✓ Je kan met leerlingen werken rond het belang van het oog hebben voor ergonomie in zorgverlening en begeleiding. Leerlingen passen de principes van ergonomisch handelen die ze leerden in LO toe bij het uitvoeren van opdrachten: werkpostschikking, heffen en tillen ...
- ✓ In functie van LPD 37, 42, 43 kan je met leerlingen werken rond richtlijnen (hanteren van gezondheidsvaardigheden) voor ergonomie en het belang van bewegen voor kinderen, jongeren en volwassenen. Je kan denken aan richtlijnen m.b.t. buiten spelen, sedentair gedrag, beeldschermwerk ...

LPD 15 *De leerlingen dragen zorg voor het eigen mentale welbevinden vanuit de focus op gezondheidsbevordering.

Samenhang tweede graad: II-God-d I1, 3; II-God-a I1, 3

Samenhang eerste graad: In de eerste graad leren leerlingen waar ze terecht kunnen voor hulp en leren ze hun gevoelens, gedachten en gedrag beschrijven met behulp van richtlijnen. Er is ook aandacht voor het bewaken van de eigen grenzen.

- ✓ Met oog voor het hanteren van gezondheidsvaardigheden kan je in functie van zorg verlenen en begeleiden met leerlingen werken rond weerbaarheid en zelfzorg.

4.2 Gezondheidsbevordering

Deze leerplandoelen worden gerealiseerd in samenhang met de basiscompetenties (4.1): focus op de eigen leefwereld, aandacht voor (professionele) gezinssituaties vanuit een schoolse context.

Het toepassen van [gezondheidsvaardigheden](#) is daarbij fundamenteel.

LPD 16 De leerlingen lichten de begrippen gezondheid, welzijn en gezondheidsbevordering toe in relatie tot zorgverlening en begeleiding.

- ★ belang van gezondheidsvaardigheden
 - ✓ In zorgverlening en begeleiding is aandacht voor gezondheidsbevordering essentieel. Gezondheidsbevordering kan je benaderen vanuit meerdere invalshoeken: preventie, gezondheidspromotie en gezondheidsbescherming. In dit leerplan ligt de focus op de primaire preventie.
 - ✓ Vanuit een holistische visie op gezondheid en de relatie met fysiologie en anatomie kan je de link leggen met ICF en de patronen van Gordon.
 - ✓ Aandacht voor gezondheidsbevordering behoort tot het DNA van zorgverlening en begeleiding. Het is belangrijk dat leerlingen ervaren dat zorgverlening en begeleiding in professionele contexten een combinatie inhoudt van directe zorg, indirecte zorg (huishoudelijke taken) en (ped)agogisch handelen. Afhankelijk van het beroep krijgen die componenten binnen het beroepsprofiel een groter of kleiner aandeel.
 - ✓ In de derde graad ligt de focus op de gezondheids- en welzijnszorg en de organisatie ervan.

LPD 17 De leerlingen lichten de determinanten van gezondheidsgedrag toe.

- ✓ Onder determinanten verstaan we alle factoren die de gezondheid en het gezondheidsgedrag in het bijzonder beïnvloeden. Het gaat zowel om risicofactoren voor ongezondheid of ongezond gedrag, als om factoren die de gezondheid positief beïnvloeden. Je vindt meerdere indelingen voor die determinanten. Meestal komt men tot een indeling van eerder **persoonsgebonden** factoren, leefstijl en eerder **context gebonden** factoren zoals de fysieke en sociale omgeving. In de tweede graad is het belangrijk dat leerlingen inzicht hebben in de impact en veranderbaarheid van determinanten. Je kan dat via voorbeelden uit de actualiteit of uit de leefwereld van de jongere aanbrengen. Dat inzicht vormt de basis voor het planmatig ontwikkelen van interventies om het gezondheidsgedrag te beïnvloeden of bevorderen. Dat laatste komt aan bod in de derde graad.
- ✓ Je kan een keuze maken voor een bepaald model om een indeling te visualiseren. Je kan bijvoorbeeld kiezen voor het gedragswiel (Vlaams Instituut Gezond Leven), het model van Lalonde, biopsychosociaal model ...
- ✓ Dit doel kan je in samenhang zien met LPD29.

LPD 18 De leerlingen lichten aan de hand van een actie toe hoe de overheid het gezondheidsgedrag van mensen wil bevorderen, beschermen of in stand houden.

- ✓ De overheid voert een preventief gezondheidsbeleid om gezondheidswinst op bevolkingsniveau te realiseren door mensen langer te laten leven en de levenskwaliteit te verhogen. Om prioriteiten te leggen in zijn gezondheidsbeleid werkt de overheid met gezondheidsdoelstellingen. Je kan via een concrete actie de link leggen met de gezondheidsdoelstellingen.

- ✓ De keuze voor een actie biedt kansen om te focussen op bepaalde doelgroepen binnen zorg en welzijn. Je kan denken aan een actie met aandacht voor de gezondheidsbevorderingen van jongeren.

LPD 19 De leerlingen geven met behulp van de sociale kaart aan waar ze informatie, hulp of ondersteuning met betrekking tot gezondheids- en welzijnszorg (eerste lijn) vinden.

Samenhang eerste graad: In de eerste graad maken leerlingen kennis met personen, diensten en organisaties waar ze laagdrempelig informatie of hulp kunnen vinden zoals leerlingenbegeleiding, CLB, huisarts, JAC, Awel, Sensoa, YAR ...

- ✓ In dit leerplan ligt de focus op het leren hanteren van de (digitale) sociale kaart. Waar in de gezondheids- en welzijnszorg kunnen mensen terecht voor info- en hulp met betrekking tot eerstelijnszorg, kinderopvang, relaties en (seksuele) gezondheid, financiële problemen ...? Weten waar je hulp en ondersteuning kan vinden maakt deel uit van gezondheidsvaardigheden.

LPD 20 De leerlingen vergelijken het gezondheidsgedrag van zichzelf en van anderen met actuele richtlijnen en adviezen rond gezondheidsbevordering.

- ★ Hygiëne, beweging en ergonomie, voeding, veiligheid en mentaal welbevinden.
- ✓ Vanuit het werken rond de basiscompetenties leerden leerlingen waar en hoe ze actuele en evidence-based richtlijnen en adviezen kunnen raadplegen. Omdat leerlingen in de derde graad de gezondheid van anderen leren bevorderen, is het vergelijken van het gezondheidsgedrag van zichzelf en van anderen met richtlijnen en adviezen hier een eerste stap.
- ✓ Je kan werken met casussen, observatieopdrachten of kleine onderzoekopdrachten waarbij je focust op het eigen gezondheidsgedrag en het gezondheidsgedrag van klasgenoten, kinderen of volwassenen.

LPD 21 De leerlingen onderscheiden oorzaken van verslavingen en gevolgen ervan voor personen en hun directe omgeving met aandacht voor

- **combigebruik van middelen;**
- **leeftijdsspecifieke sociale en wettelijke normen en grenzen.**

Samenhang tweede graad II-MEAV-da LPD M6; II-M&S-dda LPD 8

Samenhang eerste graad: Leerlingen leren positieve en negatieve effecten van mogelijke verslavende handelingen en middelen op zichzelf en hun directe omgeving onderscheiden. Daarbij is er aandacht voor het ontstaan van verslavingen, factoren die verslaving bepalen, gradaties van verslavingen en de beschikbare hulpverlening.

- ✓ De problematiek van verslaving, zowel de middelen als mogelijke verslavende handelingen, kwam aan bod in de eerste graad. In de tweede graad is het voldoende om te focussen op de gevaren van combigebruik. Daarnaast is het belangrijk dat jongeren leren wat wettelijk mag en kan. In relatie tot LPD 40 kan je met jongeren vanuit actuele situaties reflecteren over sociale en morele regels aangaande deze problematiek.

- ✓ Je kan dit doel uitwerken vanuit het gezondheidsbeleid van de school, bv. via een project.

LPD 22 De leerlingen analyseren aan de hand van casussen op een methodische wijze het totale menselijk functioneren met aandacht voor signalen die wijzen op veranderingen.

Samenhang tweede graad: II-Nat-da LPD 9

- ✓ Wat leerlingen leren in Natuurwetenschappen en in het deel in fysiologie en anatomie biedt hen een basis voor het bereiken van dit leerplandoel. Omdat verzorgenden, zorgkundigen en begeleiders een belangrijke signaalfunctie hebben, leren ze in de tweede graad vanuit casussen of simulaties aandacht hebben voor signalen die wijzen op veranderingen in het menselijk functioneren.
- ✓ Omdat het belangrijk is het menselijk functioneren te benaderen vanuit een holistische visie, kan je werken met actuele kaders of modellen zoals ICF of de patronen van Gordon om het menselijk functioneren op een methodische wijze te analyseren en in kaart te brengen.
- ✓ Je kan werken met casussen waarbij je aandacht besteedt aan signalen zoals vermoeidheid, koorts, misselijkheid, pijn, braken, diarree, zich minder energiek voelen, geen zin om te spelen, beperkt zijn in het zelfstandig functioneren.

LPD 23 De leerlingen brengen bij het uitvoeren van een opdracht wensen, behoeften, beperkingen en mogelijkheden van de ander in kaart.

- ✓ Omdat het vertrekken vanuit de wensen, behoeften, beperkingen en mogelijkheden van de ander voor leerlingen een automatisme moet worden, is het belangrijk dat je als leraar bij het geven van opdrachten telkens vertrekt vanuit situatieschetsen met gepersonaliseerde profielen.
- ✓ Je kan leerlingen vanuit richtvragen (gesprek), observaties, situatieschetsen de wensen, behoeften, beperkingen en mogelijkheden van de persoon voor wie ze de opdracht uitvoeren op het spoor laten komen. Je kan hen de verzamelde gegevens laten ordenen en in kaart brengen volgens een actueel kader (LDP 21).

LPD 24 De leerlingen plannen en bereiden een evenwichtige en gezonde maaltijd:

- **samenstellen van een evenwichtige maaltijd of dagvoeding;**
- **boodschappen doen;**
- **toepassen van bereidingswijzen;**
- **bewaren.**

Samenhang eerste graad: In de eerste graad werken leerlingen rond de voedings- en de bewegingsdriehoek.

- ✓ Vanuit het gezondheidsbeleid van de school werken leerlingen rond aspecten van voeding als onderdeel van een gezonde levensstijl: ultrabewerkt voedsel, gezond snacken, duurzame voeding, voedingssupplementen en eetstoornissen.
- ✓ Je bereikt dit doel in samenhang met LPD 23.

- ✓ Je werkt dit doel uit binnen de gezinscontext. Dat betekent dat je aandacht hebt voor:
 - het combineren van huishoudelijke taken (planning, taken uitvoeren binnen een tijdsbestek ...);
 - boodschappen doen;
 - voorkeuren, wensen, voedings- en dieetvoorschriften van gezinsleden;
 - de financiële mogelijkheden (budget);
 - het flexibel inspelen op beschikbare infrastructuur, toestellen ...;
 - de verschillende leden in het gezin: baby- en peuters, kinderen, ouderen ...;
 - de diversiteit in de samenleving (gastvrijheid).
- ✓ Omdat leerlingen de doelen met betrekking tot indirecte zorg in een beperkt tijdsbestek dienen te bereiken en omdat leerlingen in de derde graad die competenties in een professionele context dienen toe te passen, is het belangrijk dat je de zelfstandigheid van leerlingen activeert: waar vind ik recepten, waar vind ik bepaalde instructiefilmpjes, waar vind ik adviezen en richtlijnen voor een gezonde en evenwichtige dagvoeding voor mensen in een bepaalde leeftijdsfase, het lezen van verpakkingen in functie van het omgaan met dieetrichtlijnen, zelf een maaltijd samenstellen ...
- ✓ Bij het Vlaams Instituut Gezond Leven en Voedingsinformatiecentrum Nice vind je wetenschappelijk onderbouwde achtergrondinformatie met betrekking tot gezonde en evenwichtige voeding.

LPD 25 De leerlingen bereiden de interieur- en linnenzorg voor:

- **oriëntatie op vuil en vuilheidsgraad, materiaal/grondstof, toepassing en eigenschappen;**
 - **factoren van het reinigingsproces;**
 - **zorgvraag en zorgfrequentie;**
 - **keuze voor een gepast reinigings- of onderhoudsysteem, gepaste reinigings- of onderhoudsproducten, een gepaste tijd en temperatuur.**
- ✓ Je bereikt dit doel in samenhang met LPD 23.
 - ✓ Je werkt dit doel uit binnen de gezinscontext. Dat betekent dat je aandacht hebt voor:
 - het combineren van huishoudelijke taken (planning), uitvoeren binnen een tijdsbestek, ...);
 - boodschappen doen;
 - wensen van gezinsleden;
 - het flexibel inspelen op aanwezige materialen, toepassingen, reinigings- en onderhoudssystemen ...;
 - de diversiteit in de samenleving (LPD 38, 41).
 - ✓ Omdat leerlingen de doelen met betrekking tot indirecte zorg in een beperkt tijdsbestek dienen te bereiken en omdat leerlingen in de derde graad die competenties in een professionele context dienen toe te passen, is het belangrijk dat je de zelfstandigheid van leerlingen activeert: waar vind ik bepaalde instructiefilmpjes, waar vind ik adviezen en richtlijnen rond het gebruik van materialen en producten, waar vind ik info over het verzorgen van planten en huisdieren, het lezen en interpreteren van etiketten ...?

LPD 26 De leerlingen reinigen en onderhouden leefruimten, linnen, materialen en benodigdheden.

- ✓ Je werkt dit doel uit rekening houdend met het eigene van een [gezinscontext](#). Dat betekent dat je aandacht hebt voor:
 - het combineren van huishoudelijke taken (uitvoeren binnen een tijdsbestek ...);
 - wensen van gezinsleden;
 - het flexibel inspelen op aanwezige materialen, toepassingen, reinigings- en onderhoudssystemen ...;
 - gezondheidsbevordering: verluchten, hygiëne;
 - de diversiteit in de samenleving (LPD 38, 39).
- ✓ Bij leefruimten denk je aan de keuken, woonruimte of slaapkamer.
- ✓ Bij reinigen en onderhouden van linnen denk je aan wasgoed wassen, strijken en kastklaar maken.
- ✓ Bij klein verstelwerk denk je aan basisvaardigheden zoals aan knoop aannaaien, zomen (met de hand), een label innaaien ...
- ✓ Omdat leerlingen de doelen met betrekking tot indirecte zorg in een beperkt tijdsbestek dienen te bereiken en omdat leerlingen in de derde graad die competenties in een professionele context dienen toe te passen, is het belangrijk dat je de zelfstandigheid van leerlingen activeert: waar vind ik bepaalde instructiefilmpjes, waar vind ik adviezen en richtlijnen rond het gebruik van materialen, producten of apparaten, het lezen en interpreteren van etiketten ...
- ✓ Je kan leerlingen via workshops en tijdens de nazorg in de keuken de nodige vaardigheden laten inoefenen.

LPD 27 De leerlingen voeren nazorg uit.

- ✓ Je werkt dit doel uit in samenhang met LPD 23.
- ✓ Bij nazorg kan je denken aan het ophalen, opbergen en wegbrengen van materialen, de vaat, productvoorraad ...
- ✓ Je werkt dit doel uit rekening houdend met het eigene van een [gezinscontext](#). Dat betekent dat je aandacht hebt voor:
 - het combineren van huishoudelijke taken (uitvoeren binnen een tijdsbestek ...);
 - wensen van gezinsleden;
 - het flexibel inspelen op aanwezige materialen, toepassingen, benodigdheden, toestellen ...
- ✓ Omdat leerlingen de doelen met betrekking tot indirecte zorg in een beperkt tijdsbestek dienen te bereiken en omdat leerlingen in de derde graad die competenties in een professionele context dienen toe te passen, is het belangrijk dat je de zelfstandigheid van leerlingen activeert: waar vind ik bepaalde instructiefilmpjes, waar vind ik adviezen en richtlijnen rond het gebruik van materialen, producten of apparaten, het lezen en interpreteren van etiketten ...
- ✓ Je kan leerlingen via workshops de nodige vaardigheden laten inoefenen.

4.3 Ontwikkeling en (ped)agogisch handelen

Deze leerplandoelen worden gerealiseerd in samenhang met de basiscompetenties (4.1). De doelen rond ontwikkeling realiseer je in relatie tot LPD 36 (analyseren).

LPD 28 De leerlingen situeren het belang van psychologie en (ped)agogiek voor het uitvoeren van (gezondheids)zorg en welzijnsberoepen.

LPD 29 De leerlingen lichten het begrip ontwikkeling toe met aandacht voor de invloed van nature en nurture.

- ✓ Je kan aandacht hebben voor manieren van ontwikkelen zoals leren, groeien, rijpen.
- ✓ Aandacht voor factoren die de ontwikkeling beïnvloeden zoals culturele verschillen, gender, opvoeding, erfelijkheid, epigenetica.
- ✓ Je kan dit doel verdiepen door het nature-nurture debat te situeren in tijd en ruimte.

LPD 30 De leerlingen lichten de ontwikkelingsdomeinen en de afbakening van de levensloofasen toe met aandacht voor

- **de onderlinge samenhang van ontwikkelingsdomeinen;**
- **levensloofasen als dynamisch gegeven.**
 - ✓ Vanuit een visie op totale ontwikkeling heb je aandacht voor de verschillende ontwikkelingsdomeinen (fysieke, cognitieve en socio-emotionele ontwikkeling) en voor alle levensloofasen van de mens (prenatale fase, baby, peuter, kleuter, lagere schoolkind, adolescent, volwassene, oudere).
 - ✓ Je kan als leraar zelf kiezen voor een bepaalde afbakening van levensloofasen met bijhorende benamingen. Het is belangrijk om daarover afspraken te maken binnen de lerarenteams (2de-3de graad).
 - ✓ Aan de hand van dit doel reik je leerlingen handvatten of het kader aan om samenhang tussen ontwikkelingsfasen binnen de levensloofasen te analyseren (LPD 36).

LPD 31 De leerlingen lichten de fysieke ontwikkeling doorheen de levensloofasen van kinderen en adolescenten toe met aandacht voor

- **lichamelijke groei en rijping;**
- **(senso)motorische ontwikkeling: reflexen, grove en fijne motoriek, coördinatie.**

Samenhang tweede graad: II-Nat-da LPD 14

- ✓ Je kan vertrekken vanuit casussen en observaties (authentieke contexten).
- ✓ Dit doel kan je in samenhang zien met LPD 52.

LPD 32 De leerlingen lichten de cognitieve ontwikkeling doorheen de levensloofasen van kinderen en adolescenten toe met aandacht voor

- **functies: waarnemen en informatieverwerking, geheugen, leren;**
- **de fasen van de cognitieve ontwikkeling volgens Piaget;**
- **kritische reflecties op het denken van Piaget.**
 - ✓ Je kan vertrekken vanuit casussen en observaties (authentieke contexten).
 - ✓ Je kan vertrekken vanuit de theorieën van grondleggers of vanuit praktijkvoorbeelden.
 - ✓ Wanneer je werkt rond leren kan je aandacht besteden aan concentratie, klassiek en operant conditioneren en sociaal leren.
 - ✓ Kritische reflecties op het denken van Piaget: het is belangrijk dat leerlingen leren dat Piaget een heel grote invloed had op het onderzoek naar de cognitieve ontwikkeling. Toch kan je hen bewust maken dat naast de steun voor zijn denken er doorheen de tijd ook kritieken werden geformuleerd op zijn theorie. Zo lijkt zijn theorie meer van toepassing te zijn op kinderen uit westerse landen dan op kinderen uit niet-westerse culturen. Daarnaast lijkt hij de capaciteiten van jongere baby's te onderschatten en zijn er bedenkingen bij zijn bewering dat sensomotorische vaardigheden zich volgens een consistent, vast patroon ontwikkelen. Het is belangrijk dat je als leraar de kritische reflecties aanbrengt.
 - ✓ Taalontwikkeling komt aan bod in de derde graad Opvoeding en begeleiding.
 - ✓ Dit doel kan je in samenhang zien met LPD 50.

LPD 33 De leerlingen lichten de socio-emotionele ontwikkeling doorheen de levensloofasen van kinderen en adolescenten toe met aandacht voor

- **emoties, vriendschappen, temperament, samen spelen;**
- **identiteitsontwikkeling volgens Erikson;**
- **gehechtheidsontwikkeling;**
- **sociale ontwikkeling;**
- **morele ontwikkeling.**

Samenhang tweede graad: II-God-d P1, 2, 3; II -God-a P1, 2, 3

- ✓ Je kan vertrekken vanuit casussen en observaties (authentieke contexten).
- ✓ Vanuit de samenhang met LPD 31 heb je aandacht voor sociaal leren.
- ✓ Je kan vertrekken vanuit casussen om gehechtheidsontwikkeling te duiden vanuit theorieën zoals Bowlby, aapjes van Harlow ...
- ✓ Wanneer je werkt rond de morele ontwikkeling leren leerlingen dat zowel de socio-emotionele als de cognitieve ontwikkeling in relatie staan tot de morele ontwikkeling.
- ✓ Je kan er als leraar voor kiezen om de morele ontwikkeling apart te behandelen nadat je de socio-emotionele en cognitieve ontwikkeling behandeld hebt.

LPD 34 De leerlingen analyseren concrete opvoedingsituaties:

- **actoren betrokken bij de opvoeding;**
 - **verschillende opvoedingsmilieus: primair, secundair en tertiair;**
 - **factoren die de opvoeding beïnvloeden: risico- en beschermende factoren.**
- ✓ Je kan opvoedingsituaties eigen aan verschillende levensloofasen aan bod laten komen. Mogelijke thema's zijn: zakgeld, bedtijd, voeding, media, middelengebruik, seksualiteit ...
 - ✓ Dit doel kan je in samenhang zien met LPD3.
 - ✓ In samenhang met LPD 37 kan je leerlingen bij de uitgewerkte situaties elementen van het pedagogisch handelen laten verkennen.
 - ✓ In functie van oriëntering naar de derde graad en verdere doorstroom kan je leerlingen vanuit de leefwereld van jongeren naast gezinssituaties ook situaties op school, in de kinderopvang, jeugdzorg, internaten, gehandicaptenzorg ... laten verkennen.
 - ✓ In samenhang met LPD 35, 39 kan je bij het uitwerken van situaties aandacht hebben voor verschillende relatie-, gezins- en woonvormen.
 - ✓ In de derde graad leren leerlingen pedagogische modellen toepassen op concrete opvoedingsituaties binnen professionele contexten.

LPD 35 De leerlingen lichten de fysieke, cognitieve en socio-emotionele ontwikkeling doorheen de levensloofasen van volwassenen en ouderen toe met aandacht voor

- **lichamelijke veranderingen en betekenis van levensgebeurtenissen;**
- **identiteitsontwikkeling volgens Erikson;**
- **morele ontwikkeling.**

Samenhang tweede graad: II-God-d P2, 3, 5; II-God-a P2, 3, 5

- ✓ Je kan denken aan veroudering, geheugen, cognitieve groei en levensgebeurtenissen die de ontwikkeling beïnvloeden zoals vriendschappen, relaties, intimiteit, verschillende relatie-, gezins- en woonvormen, keuze voor opleiding, beroep en loopbaan.
- ✓ Dit doel kan je in samenhang zien met LPD 39 en 41.

LPD 36 De leerlingen analyseren de samenhang tussen ontwikkelingsdomeinen binnen de levensloofasen.

- ✓ Je kan leerlingen via observatieopdrachten (LPD3) ontwikkelingsdomeinen laten herkennen om zo de wisselwerking tussen domeinen te analyseren met oog voor de invloed van nature en nurture.
- ✓ Je kan leerlingen begeleiden bij het ontwikkelen van een eigen levensloopboek. Dat biedt opportuniteiten om hen verbanden en interacties te laten ontdekken. Je kan dat boekje verder laten groeien in de derde graad.

LPD 37 De leerlingen onderzoeken (ped)agogische vaardigheden en aanbod passend bij de levensloofasen.

- ✓ Het is niet de bedoeling dat dit doel wordt bereikt in functie van het werken in de kinderopvang. Toch kunnen de uitgangspunten van het [pedagogisch raamwerk](#) (Kind en Gezin) leerlingen een mooie kapstok bieden om (ped)agogische vaardigheden te onderzoeken: welbevinden en betrokkenheid, emotionele en educatieve ondersteuning en omgeving.
- ✓ Je kan leerlingen laten onderzoeken welke (ped)agogische vaardigheden en aanbod passend zijn bij een bepaalde levensfase. Voor het werken rond het aanbod (materialen, prikkels of activiteiten) is het zinvol om aandacht te hebben voor de verschillende ervaringsgebieden en voor activiteiten van het dagelijks leven: wanneer kan een kind zijn veters leren strikken, tanden poetsen of leren fietsen ...? In de tweede graad kan je leerlingen laten reflecteren over wat ze daaruit bv. kunnen leren voor babysitten, jeugdbeweging, voor de sporttraining of voor contacten met ouderen uit de eigen omgeving.
- ✓ Je bereikt dit doel in samenhang met LPD 43.
- ✓ In de derde graad zetten ze volgende stappen in de leerlijn en integreren ze het geleerde in het (ped)agogisch handelen bij (groepen van) kinderen en ouderen.

4.4 De mens in relatie tot de samenleving

LPD 38 De leerlingen lichten toe hoe in een **diverse** samenleving persoonlijke identiteiten zich verhouden tot meerdere groepsidentiteiten.

Samenhang tweede graad: II-God-d P4, PP108, Om1, 7, OmP187, ILC 8, 10; II-God-a P4, PP108, Om1, 7, OmP187, ILC 8, 10; II-MEAV-da LPD-M1; II-M&S- dda LPD 2; II-Ned-da LPD 15

Samenhang eerste graad: In de eerste graad leren leerlingen dat persoonlijke identiteit meervoudig (gelaagd) is en zich ontwikkelt door en in relatie met anderen en doorheen tijd en ruimte (dynamisch). Meerdere aspecten van persoonlijke identiteiten komen daarbij aan bod zoals lichamelijke, mentale, sociale, culturele aspecten met aandacht voor gender, seksuele voorkeur, levensbeschouwing, sociale achtergrond. Men heeft daarbij oog voor de [diversiteit](#) in de samenleving. Ze leren vanuit de focus op gezondheid de mens benaderen vanuit een totaalvisie (mensbeeld).

- ✓ De leerlingen leren de wisselwerking zien tussen groepsidentiteiten en persoonlijke identiteitsontwikkeling. Aspecten van de identiteit van verschillende sociale groepen in de diverse samenleving komen daarbij aan bod zoals subculturen, gender-gerelateerde, socio-economische of levensbeschouwelijke groepen. Je kan denken aan groepen op basis van taal, kledij, een rolmodel, lichaamsversiering, muziek, leeftijd (cohort), gender, geardeheid, vrijetijdsbesteding, interesses, sociale achtergrond, woonplaats, (etnische) afkomst, religie ...
- ✓ Omdat bepaalde leden van een sociale groep bepaalde visies op mens en wereld delen, handelen en denken ze vaak vanuit eenzelfde referentiekader. Een doordachte en samenhangende voorstelling van wat het betekent mens te zijn en de wereld waarin we leven staat niet los van opvattingen over identiteit. De leerlingen krijgen zo

inzicht in de concepten mens – en wereldbeeld. In zorgverlening en begeleiding gaan we uit van een holistische visie op de mens als persoon in relatie met zichzelf, de ander, de wereld en God. Vanuit onze christelijke traditie worden we opgeroepen verantwoordelijkheid te dragen (duurzaamheid) voor de wereld om ons heen (schepping-wereldbeeld).

- ✓ Vanuit het concept van de katholieke dialoogschool ervaren leerlingen dat wanneer ze vanuit hun eigen zijn (identiteit) op een kritische en open wijze echt in dialoog gaan met de ander (eigen sociale groep of andere), dat het respect en de fierheid voor de eigen identiteit versterkt, maar ook in vraag stelt. Zo worden ze uitgedaagd om als persoon te blijven groeien in het respectvol en gastvrij samenleven met anderen (LPD 6).
- ✓ Vanuit de relatie met de leerplandoelen over ontwikkelingspsychologie kan je leerlingen laten reflecteren over de invloed van groepsidentiteiten op de persoonlijke identiteitsontwikkeling.
- ✓ Vanuit de samenhang met LPD 39 kan je met leerlingen reflecteren over hoe sociale groepen vanuit een bepaald mens- en wereldbeeld kijken naar persoonlijke aspecten van identiteit en hoe je op vooroordelen of groepsdruk kan reageren wanneer je ermee wordt geconfronteerd. Het is belangrijk om niet te focussen op één bepaalde sociale (culturele) groep. Het werken met voorbeelden uit de actualiteit kan zinvol zijn. Je kan denken aan de kijk van mensen vanuit gender en geaardheid, religie, huidskleur en etniciteit, alt right, de 'woke' beweging ... in relatie tot herkenning en engagement. Je kan ook denken aan voorbeelden met betrekking tot zorgverlening en begeleiding: hoe hebben verschillende visies over mensen met een beperking, oud worden, ziekte, leven en dood een invloed op mensen die zorg verlenen of begeleiding en zorg ontvangen.

LPD 39 De leerlingen vergelijken eigenschappen van verschillende vormen van samenleven in een diverse samenleving met aandacht voor de voordelen en uitdagingen aan samenleven.

Samenhang tweede graad: II-God-d O1, 2, OP167, OP172, OI180, Om1, OmP194, OmC197, OmC199, ILC19, 22; II-God-a O1, 2, OP167, OP172, OI180, Om1, OmP194, OmC197, OmC199, ILC19, 22; II-MEAV-da LPD M2; II-M&S-dda LPD 14

Samenhang eerste graad: In de eerste graad ontdekken leerlingen hoe diversiteit in de eigen klas- en leefomgeving kansen geeft en uitdagingen biedt voor het samenleven.

- ✓ Naast eigenschappen van verschillende vormen van samenleven op macroniveau kan je ook aandacht hebben voor eigenschappen van vormen van samenleven op micro- en mesoniveau, bv.
 - op microniveau: verschillende gezinsvormen, woonvormen;
 - op mesoniveau: verenigingen;
 - op macroniveau: eigenschappen van samenleven van sociale groepen zoals multiculturalisme, monoculturalisme, integratie, assimilatie, inclusie, exclusie.
- ✓ Vanuit het inzicht in groepsidentiteiten en vormen van samenleven leer je leerlingen onderscheid maken in:

- de voordelen van samenleven en samenwerken in diversiteit zoals persoonlijke en culturele verrijking, uitwisseling van ideeën, economische uitwisseling;
- uitdagingen zoals positief omgaan met verschil: meningsverschillen, verschillende belangen, verschillende referentiekaders, risico van groepsdenken en uitsluiting.
- ✓ In functie van het ontcrachten van stereotypes en vooroordelen bij leerlingen (LPD 8) is het belangrijk om als leraar over correcte en recente data en methodieken te beschikken om hierover met leerlingen in gesprek te gaan.
- ✓ Je kan dit doel kleuren vanuit het profiel van de studierichting. In deze studierichting is het belangrijk dat leerlingen ontdekken wat dat betekent voor het omgaan met mensen in zorg en welzijn. Dit doel kan je dan ook in samenhang zien met meerdere leerplandoelen: basiscompetenties, opvoeding, indirecte zorg ...
- ✓ Je kan ook inspelen op voordelen en uitdagingen in de gezondheids- en welzijnzorg. Voorbeelden: inclusieve kinderopvang, positieve discriminatie, cultuursensitieve zorg, belang van diversiteit op de werkvloer ...

LPD 40 De leerlingen lichten vanuit een voorbeeld uit het jeugdrecht het belang van rechtsregels, rechtspraak en rechtsprocedures voor de samenleving toe met aandacht voor het onderscheid tussen rechtsregels en morele regels.

Samenhang tweede graad: II-MEAV-da LPD M7; II-M&S-dda LPD 15; II-Ges-da LPD 26

- ✓ Je kan aan de hand van een actueel voorbeeld uit het jeugdrecht de betekenis van de verschillende begrippen en het belang van rechtsregels, rechtspraak en rechtsprocedures toelichten. Het verloop en het volgen van een actuele rechtszaak komen aan bod in de derde graad.
- ✓ Steunpunt Mens en samenleving heeft een website (Jeugdrecht.be) die een bron is van praktische, betrouwbare en relevante informatie over jeugdrecht en de rechtspositie van de minderjarige in de jeugdhulp. Elk artikel vertrekt vanuit een praktijksituatie. Aan de hand van de praktijksituatie licht men de actuele wetgeving toe en geeft men een antwoord op de praktijksituatie. Dat geeft je achtergrond voor het bereiken van dit doel.
- ✓ Inspiratie voor het uitwerken van een workshop of je lessen kan je ook vinden bij het JAC, kinderrechtencommissariaat... Je kan ook een advocaat of bemiddelaar in jeugdhulp uitnodigen in de klas.
- ✓ Je bereikt dit doel in samenhang met LPD 6.
- ✓ De bespreking van casussen kan opportuniteiten bieden om leerlingen te wijzen op keuzemogelijkheden na de tweede graad: jeugdhulp (Se-n-se Persoonsbegeleider na Opvoeding en begeleiding of Gezondheidszorg), preventie en handhaving (Defensie en veiligheid: bewakingsagent, politie, Defensie ...).

LPD 41 De leerlingen lichten *sociale rechtvaardigheid* en onrechtvaardigheid toe aan de hand van concrete voorbeelden rond (kans)armoede met aandacht voor

- **welvaartsstaat;**
- **dimensies van ongelijkheid en ongelijke toegang tot basisbehoeften en macht;**

- **armoedebestrijding;**
- **sociale zekerheid.**

Samenhang tweede graad: II-God-d Om1; II-God-a Om1; II-MEAV-da LPD M8; II-M&S-dda 19; II-Ges-da LPD 30

Samenhang eerste graad: In de eerste graad leren leerlingen over sociale rechtvaardigheid en ontwikkelen ze inzichten in de inkomsten en uitgaven van de overheid in functie van het herverdelingsmechanisme.

- ✓ In de tweede graad ligt de focus op (kans)armoede en de bestrijding ervan als een illustratie van sociale (on)rechtvaardigheid in onze welvaartsstaat. Vanuit het belang van sociale rechtvaardigheid en solidariteit wordt bv. verder ingegaan op het recht op en de toegang tot zorg, onderwijs, wonen, vrije tijd ... (basisbehoeften en ongelijke toegang). Daarbij wordt dieper ingegaan op de sociale zekerheid als achterliggend systeem en op de herverdelende werking van het solidariteits- en verzekeringsprincipe. Je kan daarbij verwijzen naar wat leerlingen leerden over het doel en de werking van de sociale zekerheid in de module economische vorming (MEAV).
- ✓ Bij dimensies van ongelijkheid en ongelijke toegang kan je denken aan etniciteit, sociaaleconomische status of gender en het belang van gelijke kansen voor iedereen.
- ✓ Je kan aan dit doel, vanuit een link met het GFL, een solidariteitsactie of sociale actie op schoolniveau ondersteunen en onderbouwen.
- ✓ Je kan dit doel verdiepen door te focussen op wereldwijde solidariteit en de Noord-Zuid problematiek.

4.5 Oriënteren op activiteiten in zorg en welzijn

Deze leerplandoelen worden gerealiseerd in samenhang met de basiscompetenties (4.1). Bij het uitvoeren van activiteiten heb je aandacht voor de wensen, behoeften, mogelijkheden en beperkingen van de doelgroep.

LPD 42 De leerlingen voeren ondersteunende vaardigheden uit met betrekking tot ADL-activiteiten.

Samenhang tweede graad: II-LiOp-ddaa LPD9

- ✓ Je focust op het ondersteunen van kinderen tussen 0 en 3 jaar en van gezonde volwassenen in dagelijkse situaties.
- ✓ ADL activiteiten: je kan werken rond aspecten van rust en slaap, maaltijdgebeuren, hygiëne en zindelijkheid, verzorging.
- ✓ Aandacht voor de behoeften, wensen, voorkeuren, mogelijkheden en beperkingen, het welbevinden en betrokkenheid van het kind, de beleving van de volwassene en gezondheidsbevordering zijn belangrijke uitgangspunten.
- ✓ Vanuit casussen kan je leerlingen enkele verzorgende handelingen bij kinderen laten exploreren zoals verluieren, kinderbadje, heffen en tillen, geven van een flesje of fruitpap. Je kan werken met workshops (hoekenwerk), vertrekken vanuit een

spelsituatie, leerlingen inschakelen die stage-ervaringen hebben ... Het is belangrijk dat leerlingen ervaren dat zorgen voor kinderen mogelijkheden creëert om ontwikkelingskansen te bieden op alle ontwikkelingsdomeinen.

- ✓ Je kan leerlingen laten ervaren wat het betekent afhankelijk te zijn van anderen bij het uitvoeren van dagelijkse activiteiten.
- ✓ Vanuit de focus op kinderen en gezonde volwassenen en in samenhang met LPD 23, 24, 26 en 44 kan je werken rond het organiseren en ondersteunen van het maaltijdgebeuren: het bedelen en presenteren van maaltijden en dranken, samen maaltijd nemen ...

LPD 43 De leerlingen passen ondersteunende (ped)agogische vaardigheden toe in functie van het doelgericht aanbieden van activiteiten en een gevarieerde vrije tijd met aandacht voor

- **vormen van (vrije)tijdsbesteding, van (vrij) spel en beweging en animatie;**
 - **het belang van expressie en creativiteit;**
 - **het inrichten van een sfeervolle en stimulerende leef- en (speel)omgeving.**
- ✓ Je bereikt dit doel in samenhang met LPD 37.
 - ✓ Aandacht voor de behoeften, wensen, voorkeuren, mogelijkheden en beperkingen, het welbevinden en betrokkenheid van het kind, de beleving van de volwassene en gezondheidsbevordering zijn belangrijke uitgangspunten.
 - ✓ Aandacht voor het belang van expressie en creativiteit bij het doelgericht aanbieden van activiteiten en een gevarieerde vrije tijd. Daarnaast is het belangrijk dat leerlingen leren omgaan met verschillende materialen.
 - ✓ Via het exploreren van een aanbod ontdekken leerlingen hun eigen creativiteit en expressiviteit en ontwikkelen ze enkele ondersteunende vaardigheden in functie van begeleiding. Het verkennen van en experimenteren met materialen in functie van een eenvoudig educatief aanbod voor kinderen kan daartoe bijdragen.
 - ✓ In functie van het ontwikkelen van een educatief aanbod of een gevarieerde (vrije) tijd laat je de leerlingen ontdekken waar ze inspiratie vinden en zet je in op ondersteunende vaardigheden. Vanuit concrete situatieschetsen, een gesprek, een observatieopdracht of casussen laat je leerlingen spelvormen, activiteiten uitzoeken of exploreren die aansluiten bij de behoefte van het kind, jongere of oudere.
 - ✓ Bij het inrichten van sfeervolle leef- en omgeving kan je werken rond ondersteunende vaardigheden zoals opruimen, tafels dekken, inspelen op de tijd van jaar. Vanuit concrete situatieschetsen, een gesprek, een observatieopdracht of casussen laat je leerlingen aandacht besteden aan toegankelijkheid, veiligheid en beleving in de thuissituatie.
 - ✓ Bij het inrichten van een speel- en leefomgeving die de ontwikkeling van kinderen stimuleert, kan je leerlingen laten onderzoeken hoe ze in een thuissituatie een toegankelijk en uitnodigende speelomgeving kunnen creëren die rijke ontplooiingskansen biedt op de vier ervaringsgebieden/ontwikkelingsdomeinen en de interesses en behoeften van kinderen weerspiegelt.

- ✓ Vanuit de samenhang met LPD 41 is het belangrijk dat leerlingen oog hebben voor de diversiteit in de samenleving. Ook inzetten op duurzaamheid is bij het uitwerken van dit doel een aandachtspunt.

LPD 44 De leerlingen maken kennis met kinderen, volwassenen en settings in zorg en welzijn vanuit het ondersteunen van kleine (vrije tijds)activiteiten.

- ✓ In functie van oriëntering laat je leerlingen via een activiteit kennismaken met kinderen en volwassenen (ouderen).
- ✓ Je kan denken aan het observeren en participeren aan een (vrijetijds)activiteit zoals Sinterklaas-, Kerst- of ander feest, een ouderennamiddag, een sport- of spelnamiddag, een actie rond gezondheidsbevordering of het mee- eten en meespelen tijdens de middagpauze in een kleuter- of basisschool, het inrichten van een seizoenshoek in een WZC, een bezoek in een WZC ... Tijdens deze activiteiten kan je het werken rond meerdere leerplandoelen integreren.

4.6 Anatomie en fysiologie

4.6.1 Anatomie en fysiologie van de waarneming

LPD 45 De leerlingen tonen aan dat organismen reageren op prikkels.

- ★ Betrokken zintuigen: oog, oor, huid, tong, neus
 - ✓ De systematische samenhang tussen prikkel- receptor- conductor- effector komt aan bod. Je kan een algemeen schema hanteren dat die samenhang aangeeft en dat vervolgens toepassen bij de verschillende zintuigen. Bij de bespreking van het oor kan je aansluiten bij de leerplandoelen rond geluid in het leerplan natuurwetenschappen. Bij het oog kan je de link leggen met de doelen rond optica.
 - ✓ Je kan aan de hand van eenvoudige voorbeelden aantonen dat het menselijk lichaam reageert op uitwendige en inwendige prikkels zoals honger en dorstgevoel, reactie op stress ... Het is niet de bedoeling om tot op celniveau te gaan.

LPD 46 De leerlingen leggen de structuur en werking uit van zintuigen inclusief de receptor.

- ★ Staafjes en kegeltjes, gevoelsreceptoren in de huid en haarcellen
 - ✓ De opbouw van een zintuig wordt als systeem besproken. Je kan ook smaak en geur aan bod laten komen.
 - ✓ Het is belangrijk om te duiden dat de verwerking van prikkels een proces is dat in de hersenen tot stand komt.
 - ✓ Voorbeelden van zintuiglijke stoornissen kunnen aan bod komen.

LPD 47 De leerlingen tonen vanuit waarnemingen of voorbeelden aan dat beweging en kliersecreties reacties zijn op een prikkel.

- ✓ Je kan ingaan op het verschil tussen bewuste en onbewuste reacties.

4.6.2 Anatomie en fysiologie van de beweging

LPD 48 De leerlingen illustreren dat beweging veroorzaakt wordt door spierwerking, al dan niet in samenwerking met het skelet.

- ★ Soorten spierweefsel: gladde spier, hartspier, dwarsgestreepte spier
 - ✓ Je kan aandacht besteden aan de peristaltiek, het uitzetten en vernauwen van bloedvaten, het samentrekken van de hartspier, kippenviel krijgen, de werking van de sluitspiers ...
 - ✓ Je kan aandacht besteden aan de macroscopische en microscopische opbouw van spieren.
 - ✓ Je kan aangeven dat sommige spieren gecontroleerd kunnen worden door de menselijke wil.

LPD 49 De leerlingen leggen uit dat antagonistische spieren tegengestelde bewegingen mogelijk maken.

- ★ Betrokken skeletspieren en beenderen van armen en benen: biceps, triceps, spaakbeen, ellepijp, opperarmbeen, schouderblad, elleboog, quadriceps, dijbeenspieren, dijbeenspieren.
 - ✓ Je kan aandacht besteden aan de rol van pezen bij de aanhechting van spieren aan het skelet.
 - ✓ Als verdieping kunnen andere bewegingsstructuren zoals beenderen en gewrichten aan bod komen.

4.6.3 Coördinatie van lichaamsfuncties

LPD 50 De leerlingen leggen de bouw en werking uit van het centrale en perifere zenuwstelsel.

- ✓ Bij het centrale zenuwstelsel komen hersenen, ruggenmerg en de belangrijkste hersendelen aan bod.

LPD 51 De leerlingen lichten toe dat de overdracht van informatie in zenuwen gebeurt via impulsgeleiding en impulsoverdracht.

- ✓ In functie van het bespreken van de werking besteed je best eerst aandacht aan het bouwplan van de zenuwcel (dendriet- cellichaam-axon-eindknop-synaps) als deel van het perifere zenuwstelsel, naast de delen van het centraal zenuwstelsel.
- ✓ Je kan aandacht besteden aan het verband tussen zenuwcel (neuron) en een zenuw.

- ✓ Je kan het doorgeven van een impuls aan en tussen de zenuwcellen op een eenvoudige en schematische manier beschrijven en uitleggen. Het doorgeven van een impuls als de samenwerking tussen een elektrisch en chemisch proces komt best ook aan bod.
- ✓ Je kan aandacht besteden aan neurale stoornissen.
- ✓ Dit leerplandoel behandel je best in samenhang met LPD 49.

LPD 52 De leerlingen leggen de werking van en het onderscheid tussen een reflex en een gewilde beweging uit.

★ Zenuwbaan - reflexboog

Sensorisch neuron, schakelneuron, motorisch neuron

- ✓ Dit doel behandel je best in samenhang met het leerplandoel rond het centraal en perifeer zenuwstelsel (LPD 49).
- ✓ De kniepeesreflex of de terugtrekreflex kan je ter sprake brengen als reflexboog via het ruggenmerg, de pupilreflex, de slikreflex en de speekselreflex als reflexboog via de hersenstam.
- ✓ In opbouw naar de derde graad Gezondheidszorg kan je dit doel verdiepen door meer aandacht te besteden aan de loopreflex bij een pasgeborene, de slikreflex en de speekselreflex bij ouderen.

LPD 53 De leerlingen illustreren het verschil in aansturing tussen dwarsgestreepte en gladde spieren.

Samenhang algemene vorming: II-Nat-da LPD 9

- ✓ Het verschil tussen het animaal en het autonoom zenuwstelsel en tussen sympathisch en parasympatisch zenuwstelsel komt aan bod.
- ✓ Je kan de link leggen met het doel rond biologische feedbacksystemen.
- ✓ Je kan vanuit de focus op zorgverlening en begeleiding aandacht besteden aan het effect van bewustzijn en bewusteloosheid op de spierwerking.

LPD 54 De leerlingen leggen het verschil uit tussen de bouw en de werking van exo- en endocriene klieren.

- ✓ Dit doel bereik je in samenhang met LPD 54 en LPD 55.

LPD 55 De leerlingen leggen de werking uit van exocriene klieren.

- ✓ Je behandelt minstens twee exocriene klieren die relevant zijn voor de studierichting zoals speekselklier, traanklier, zweetklier, melkklier, talgklier.

LPD 56 De leerlingen leggen het algemeen werkingsprincipe van hormonen uit.

Samenhang tweede graad: II-Nat-da LPD 9

- ✓ De begrippen sleutel-slotprincipe, doelwitcel en membraanreceptor kunnen aan bod komen.
- ✓ Het is belangrijk om de rol van endocriene klieren in hormoonafscheiding toe te lichten.
- ✓ Je behandelt minstens twee endocriene klieren zoals hypofyse, schildklier, thymus, bijnieren, pancreas, eierstokken, teelballen.
- ✓ In functie van de opbouw naar de derde graad Gezondheidszorg kan je ervoor kiezen om meer klieren te behandelen.
- ✓ Je kan de link leggen met het biologisch feedbacksysteem.

LPD 57 De leerlingen leggen de coördinerende rol van het endocriene stelsel uit aan de hand van een voorbeeld.

Samenhang tweede graad: II-Nat-da LPD 9

- ✓ Mogelijke voorbeelden: regeling bloedsuikerspiegel, mechanisme om calciumconcentratie op peil te houden, regeling stresshormonen, werking schildklier (met de link met zwaarlijvigheid).
- ✓ Je kan aandacht besteden aan hormonale stoornissen.

5 Lexicon

ADL

Activiteiten van het Dagelijks Leven: ADL-activiteiten zijn alle acties die men dagelijks standaard onderneemt om de dag door te komen: eten en drinken, persoonlijke hygiëne, verplaatsingen, persoonlijke administratie ... In zorg en welzijn zijn er verschillende doelgroepen die los van pathologie ondersteuning nodig hebben bij die activiteiten van het dagelijkse leven.

Authenticiteit

De mate waarin iemand echt, betrouwbaar, geloofwaardig en waarachtig is. Als we dat vertalen in gedrag, dan betekent het zoveel als congruent zijn in denken en doen. Een authentiek persoon is trouw aan zijn eigen persoonlijkheid. Hij is zichzelf, handelt vanuit zijn eigen drijfveren, is zich bewust van wat hij wil en waarvoor hij staat.

Bereidingswijzen

Bereidingswijzen maken voedsel verteerbaar:

- Rauw verwerken: aandacht voor verkleiningstechnieken;
- Garen in vocht: koken, stoven, stomen, pochieren, blancheren, microgolf;
- Garen in vet: bakken, braden, fruiten, frituren, grillen, roosteren ...

De verschillende bereidingstechnieken hebben allemaal een invloed op het behouden van voedingswaarden.

Diversiteit

Aandacht voor verschillende aspecten van diversiteit (identiteiten) zoals lichamelijke, mentale, sociale en culturele aspecten met aandacht voor gender, seksuele voorkeur, levensbeschouwing, sociale achtergrond, etnische achtergrond, thuistaal, lichamelijke en mentale mogelijkheden en beperkingen (inclusie) ...

Gezondheid

In dit leerplan en vanuit de visie op zorgverlening en begeleiding, kijken we naar gezondheid vanuit de holistische, dynamische en emancipatorische mensvisie. Je vertrekt vanuit het holistisch mensbeeld waarbij de mens een samenspel is tussen fysieke, sociale, psychische en spirituele factoren. Gezondheid betekent dat de mens in evenwicht is met zichzelf (individuele factoren) en met zijn extern milieu (omgevingsfactoren) door zijn aanpassingsvermogen en het in handen houden van de regie op zijn eigen gezondheid (gezondheidsvaardigheden). De WHO (1998) definieert gezondheid als een toestand van lichamelijk, mentaal en sociaal welzijn en niet alleen de afwezigheid van ziekte.

Gezondheidsbevordering

Onder gezondheidsbevordering verstaan we niet enkel de ziektepreventie, maar ook de gezondheidspromotie en de gezondheidsbescherming (Van Haaren, 2013):

- ziektepreventie: voorkomen van een ziekte of aandoening (primaire, secundaire of tertiaire preventie);
- gezondheidspromotie: wanneer men probeert de gezondheidstoestand van een groep mensen te verbeteren zonder individuele benadering. Gezondheidspromotie probeert aan gedragsbeïnvloeding te doen (Vlaams Instituut Gezond Leven);
- gezondheidsbescherming: het beschermen van individuen tegen schadelijke invloeden. Vooral gerealiseerd door de federale overheid en omhelst de wet- en regelgeving rond arbeidsomstandigheden en controles van de voedings- en milieu-inspectie (FOD Volksgezondheid, veiligheid voedselketen en milieu).

Gezondheidsvaardigheden of health literacy

Gezondheidsvaardigheid verwijst naar de individuele competenties die bepalen in welke mate iemand in staat is om greep te krijgen op de zorg voor de eigen gezondheid en zijn weg te vinden in zorgvoorzieningen. Dat veronderstelt de vaardigheid om informatie over gezondheid te verzamelen, te lezen, te horen, te begrijpen en doeltreffend toe te passen bij beslissingen over zijn gezondheid. (Gezondheidsraad 2011). Leerlingen moeten voldoende vaardigheden hebben om gezondheidsinformatie correct te interpreteren en toe te passen in dagelijkse contexten.

Gezinscontext

In de tweede graad werken we rond situaties eigen aan gezinnen: kinderen, gezonde volwassenen, ouderen ... Dat vormt een onderbouw voor de derde graad. Daar komen leerlingen binnen professionele contexten in contact met gezinnen en gezinssituaties: als kinderbegeleider (bv. onthaalouder) of als verzorgende in de gezinszorg ...

ICF

De International Classification of Functioning, Disability and Health (afgekort ICF) is een classificatie waarmee het menselijk functioneren kan worden omschreven. Voor om het even welke vorm van zorgverlening en begeleiding is het belangrijk zicht te krijgen op het (totaal) menselijk functioneren. De ICF

is een bio-psycho-sociaal model waarmee het mogelijk is het functioneren van de mens en de eventuele problemen die mensen daarbij ervaren, te beschrijven. Ook de factoren die op dat functioneren van invloed zijn, worden erin vastgelegd.

Indirecte zorg

Het combineren van ondersteunende taken zoals huishoudelijke en eerder logistieke taken die geen direct fysiek contact met een doelgroep vooronderstellen: maaltijdzorg, linnenzorg, interieurzorg, vervoer In dit leerplan werk je rond indirecte zorg binnen gezinssituaties (gezinscontext) vanuit een focus op gezondheidsbevordering. Theorie en praktijk komen geïntegreerd aan bod.

Integriteit

Onschendbaarheid, eerlijkheid, onkreukbaarheid. Iemand die integer is, bezit de persoonlijke eigenschap die inhoudt dat iemand eerlijk, oprecht en betrouwbaar is en ook zo handelt (Van Daele). Een integer iemand houdt vast aan zijn waarden, ook als hij onder druk wordt gezet om dat niet te doen. In een professionele relatie wordt integriteit vaak verbonden aan loyaliteit.

Wanneer men echter spreekt over het respecteren of schenden van iemands fysieke, psychische of seksuele integriteit bedoelt men iets anders. Vanuit de betekenis van het Latijnse woord 'integritas', geheel zijn, intact zijn, wijst het begrip integriteit naar "het proces waar personen voor zichzelf een comfortzone kunnen creëren waarin hun hele zijn zich op een veilige manier tegenover hun omgeving kan verhouden." (Bruno Vanobbergen, voormalig kinderrechtencommissaris).

MeMoQ Pedagogisch raamwerk

MeMoQ staat voor het Meten en Monitoren van pedagogische kwaliteit (Q) voor kinderopvang van baby's en peuters. De MeMoQ bestaat uit vier delen: het pedagogisch raamwerk, de nulmeting met wetenschappelijk meetinstrument, het monitoringsinstrument voor zorginspectie en het zelfevaluatie - instrument. Het Pedagogisch raamwerk is een visietekst over kwaliteitsvolle kinderopvang van baby's en peuters.

Mentaal welbevinden

De WHO definieert mentale gezondheid als een toestand van welbevinden waarin elk individu zijn eigen potentieel realiseert, kan omgaan met de normale spanningen in het leven, productief kan werken en in staat is een bijdrage te leveren aan zijn gemeenschap.

Welbevinden wordt globaal beschreven als de positieve component van mentale gezondheid.

Nature en nurture

Doorheen de tijd is de vraag gesteld of onze eigenschappen vooral door nature of door nurture beïnvloed worden. Vanuit het standpunt van nature gaat men ervan uit dat onze eigenschappen aangeboren zijn. Men ziet de ontwikkeling als groei en rijping van het organisme. Nurture daarentegen stelt net de invloeden uit de (sociale) omgeving centraal (opvoeding, cultuur, onderwijs, milieu).

Vandaag weten we dat beide factoren elkaar beïnvloeden. De menselijke ontwikkeling is een continu veranderingsproces dat bestaat uit een biologisch rijpingsproces en een toename van ervaring. Nieuwe wetenschappelijke inzichten spreken ook over de wisselwerking tussen genen en omgeving, waarbij genen aan- en uitgeschakeld kunnen worden onder invloed van de omgeving 'nature via nurture' (epigenetica).

Ondersteunende vaardigheden

In de tweede graad voeren leerlingen nog geen verzorgende, zorgkundige of pedagogische taken uit. Om gericht een keuze te maken voor een studierichting in de derde graad, ontdekken leerlingen een aantal deelaspecten van het verzorgend, zorgkundig of pedagogisch handelen. Ze exploreren en leren een aantal

vaardigheden aan die ze in het dagelijks leven kunnen toepassen bij het ondersteunen van mensen (ondersteunende vaardigheden). Het uitvoeren van die vaardigheden doet hen proeven van het takenpakket van een verzorgende, zorgkundige en begeleider in de kinderopvang en kan hen ondersteunen bij de studiekeuze naar de derde graad.

Risicoanalyse

In welzijnswetgeving vormen risicoanalyses de basis van alle preventiebeginselen. Voorbeelden van preventiebeginselen: risico's voorkomen, evalueren van risico's die niet kunnen worden voorkomen, bestrijden van risico's bij de bron ...

Sociale kaart

De sociale kaart is een instrument dat snel en efficiënt een antwoord biedt op de zorgvraag van een burger/cliënt:

- welke organisaties voldoen aan de zorgvraag?
- Wat zijn de specificaties van die organisaties?
- Welke organisaties voldoen op basis van die specificaties het best aan de behoeften van de burger/cliënt en situeren zich het dichtst bij de woonplaats?

Sociale rollen en interacties

Sociale rollen en interacties zoals leidinggeven, leiding aanvaarden, hulp bieden, hulp vragen en aanvaarden, zich present stellen, zich openstellen voor anderen, opkomen voor zichzelf, zich kritisch opstellen ten opzichte van zichzelf en de ander, zich discreet opstellen, tot zichzelf komen.

Taakgerichte rollen: tijdbewaker, aanmoediger, verslaggever ...

Reflecteren

Reflecteren op je handelen is zowel een vaardigheid als een manier van leren. Het doel van reflecteren als vaardigheid is bewustwording van en inzicht krijgen in de beweegredenen en de effecten van het eigen handelen. Het doel van reflecteren als manier van leren is het verbeteren van het handelen in toekomstige situaties. Reflecteren richt zich altijd op het eigen gedrag. Je onderzoekt systematisch (de samenhang tussen) het eigen voelen, denken, handelen en willen in een betekenisvolle situatie.

Welzijn

De algemene levenstevredenheid die mensen en gemeenschappen ervaren. De WHO spreekt in dat geval van 'mental and social wellbeing'. Naast gezondheid zijn er andere facetten die bijdragen tot levenstevredenheid:

- persoonlijke factoren zoals het ervaren van respect, verbondenheid en zelfbeschikking;
- externe factoren:
 - factoren m.b.t. leefomstandigheden zoals een kwaliteitsvolle en veilige woonst, voldoende financiële middelen, een veilig en aangename werkomgeving,
 - bredere politieke en maatschappelijke factoren zoals veiligheid en stabiliteit van land (regio), sociale zekerheid, gelijkheid op vlak van gender en seksuele geaardheid,
 - opvoeding ...

Zorgverlening en begeleiding

Zorgverlening verwijst naar de hulpverlening binnen de zorgsector, m.i.v. de sector van de gezondheidszorg, ter voorbereiding van de derde graad Gezondheidszorg. Begeleiding verwijst naar de settings van Opvoeding en begeleiding in de derde graad (welzijnszorg).

6 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

6.1 Infrastructuur

Een lokaal

- dat qua grootte, akoestiek en inrichting geschikt is om communicatieve en creatieve werkvormen te organiseren;
- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid.

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

Specifiek voor de doelen m.b.t. indirecte zorg en het oriënteren op activiteiten in zorg en welzijn:

Om de leerplandoelen te realiseren dient de school minimaal de hierna beschreven infrastructuur en materiële en didactische uitrusting ter beschikking te stellen die beantwoordt aan de reglementaire eisen op het vlak van veiligheid, gezondheid, hygiëne, ergonomie en milieu. We adviseren de school om de grootte van de klasgroep en de beschikbare infrastructuur en uitrusting op elkaar af te stemmen.

Een multifunctionele ruimte of vaklokaal voor het uitvoeren van (gecombineerde) taken van indirecte zorg:

- zone om handen te wassen (handhygiëne);
- warm en koud stromend water;
- opbergmogelijkheden;
- voldoende stopcontacten;
- afvalsorteersysteem;
- toegang tot afvalruimte.
- ruimte met kookblokken met:
 - afzuiging
 - toegang tot koelkast of vriezer
- gescheiden zone voor het uitvoeren van opdrachten linnen- en interieurzorg
- ruimte voor theoretische lesmomenten, presentatie, bediening en eventueel gezamenlijk tafelen.

Een multifunctionele ruimte of vaklokaal voor doelen oriënteren op activiteiten in zorg en welzijn:

- zone om handen te wassen (handhygiëne);
- warm en koud stromend water;
- opbergmogelijkheden;
- voldoende stopcontacten;
- afvalsorteersysteem

6.2 Materiaal, toestellen, machines en gereedschappen beschikbaar in de infrastructuur

Het aanwezige materiaal is voldoende voor de grootte van de klasgroep.

Algemeen:

- Mobile devices met camerafunctie of audiovisuele apparatuur zoals camera/opname apparatuur

Specifiek voor indirecte zorg:

- Voldoende klein materiaal, gereedschappen, elektrische apparaten, toestellen en producten voor de toepassing van de voorziene activiteiten of opdrachten:
 - maaltijdbereiding en nazorg in functie van de gezinscontext, presentatie, bediening en omkadering;
 - koelen, bewaren en invriezen van voedingsmiddelen/grondstoffen;
 - linnenzorg: toegang tot wasmachine, droogkast, droogrek, strijkplanken; strijkijzers ...
 - interieurzorg

Specifiek voor Anatomie en fysiologie

- Driedimensionale modellen in functie van waarnemings- en bewegingsfysiologie

6.3 Materiaal waarover elke leerling moet beschikken

Om de leerplandoelen te realiseren beschikt elke leerling minimaal over onderstaand materiaal. De school bespreekt in de schoolraad wie (de school of de leerling) voor dat materiaal zorgt. De school houdt daarbij uitdrukkelijk rekening met gelijke kansen voor alle leerlingen.

Omwille van de noodzaak van het werken met professionele en recente (didactische) materialen en benodigdheden, pleiten we voor de beschikbaarheid van materialen en benodigdheden op school – eventueel tijdelijk door middel van huren bij mediotheek, spel-o-theek, bibliotheek ...

7 Concordantie

De concordantietabel geeft aan welke leerplandoelen eindtermen (ET), cesuurdoelen (CD) en doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties (BK) realiseren. [\[zie disclaimer\]](#)

Leerplandoel	Eindtermen, cesuurdoelen en doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties
0	BK 1.1; BK 1.2; BK 1.3; BK 1.4
1	BK 2.5; BK 2.7; BK 2.8
2	ET 1.8; ET 5.1; ET 5.2; ET 5.3; ET 5.5, ET 7.3; BK 2.5; BK 2.7; BK 2.8
3	ET 7.4; BK 2.3; BK 2.4
4	ET 1.17; BK 1.2
5	ET 1.17; ET 5.5; ET 7.3; BK 2.5; BK 2.8

6	ET 1.17; ET 5.5; ET 7.3; ET 7.4; ET 7.21; BK 2.5; BK 2.8
7	ET 1.17
8	ET 7.4
9	ET 5.6; ET 7.3; BK 1.1
10	BK 2.1
11	ET 1.3; BK 1.4; BK 2.2; BK 2.9
12	ET 1.3; BK 1.4; BK 2.2; BK 2.9
13	ET 1.3; BK 1.3; BK 2.2
14	ET 1.3; ET 1.4; BK 1.4; BK 2.2
15	ET 1.3; ET 1.18; BK 2.2
16	ET 1.3; BK 2.2
17	CD 14.2.1
18	ET 1.3; CD 14.2.1; BK 2.2
19	ET 1.3; BK 2.2
20	ET 1.3; BK 2.2
21	ET 1.6
22	BK 2.1; BK 2.2; BK 2.10
23	BK 2.7
24	BK 2.9
25	BK 2.9
26	BK 2.9
27	BK 2.9
28	CD 14.2.2; CD 14.3.1
29	CD 14.2.2; BK 2.7; BK 2.8; BK 2.10; BK 2.11
30	CD 14.2.2; BK 2.7; BK 2.8; BK 2.10; BK 2.11
31	CD 14.2.2; BK 2.7; BK 2.8; BK 2.10; BK 2.11
32	CD 14.2.2; BK 2.7; BK 2.8; BK 2.10; BK 2.11
33	CD 14.2.2; BK 2.7; BK 2.8; BK 2.10; BK 2.11

34	CD 14.3.1; BK 2.3; BK 2.8; BK 2.11
35	ET 1.8; CD 14.2.2; BK 2.7; BK 2.8; BK 2.10; BK 2.11
36	CD 14.2.2; BK 2.3; BK 2.7; BK 2.8; BK 2.10; BK 2.11
37	BK 2.7; BK 2.8; BK 2.10; BK 2.11
38	ET 7.1; BK 2.5
39	ET 7.5; BK 2.5
40	ET 7.21
41	ET 7.20
42	BK 2.7; BK 2.8; BK 2.9; BK 2.10
43	BK 2.7; BK 2.9; BK 2.11
44	ET 5.5; BK 2.7, BK 2.8; BK 2.9
45	CD 8.3.1; BK 2.10
46	CD 8.3.1; BK 2.10
47	CD 8.3.1; BK 2.10
48	CD 8.3.1; BK 2.10
49	CD 8.3.1; BK 2.10
50	CD 8.3.1; BK 2.10
51	CD 8.3.1; BK 2.10
52	CD 8.3.1; BK 2.10
53	CD 8.3.1; BK 2.10
54	CD 8.3.1; BK 2.10
55	CD 8.3.1; BK 2.10
56	CD 8.3.1; BK 2.10
57	CD 8.3.1; BK 2.10

7.1 Eindtermen

1.3 De leerlingen vergelijken hun eigen gezondheidsgedrag met recente wetenschappelijke inzichten.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Hulpverleners en hulporganisaties die werken rond gezondheidszorg zoals de huisarts, het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB), de ziekenfondsen, het Vlaams expertisecentrum voor seksuele gezondheid (Sensoa), het Jongeren Advies Centrum (JAC), het Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW)

*Conceptuele kennis

- Recente wetenschappelijke inzichten inzake gezondheid over voeding, hygiëne en beweging
- Gezondheidspromotie en ziektepreventie
- Gezonde levensstijl op het vlak van voeding: ultrabewerkt voedsel, gezonde snacks, duurzame voeding, eetstoornissen, voedingssupplement
- Gezonde levensstijl op het vlak van hygiëne: basisregels voor hygiëne en verstoord hygiënisch gedrag
- Gezonde levensstijl op het vlak van beweging: beweegnormen, sedentair gedrag
- Misconcepten over voeding, hygiëne en beweging
- Hulpverleners en hulporganisaties

*Procedurele kennis

- Toepassen van gezondheidsvaardigheden inzake voeding, hygiëne en beweging
- Beroep doen op leeftijdsspecifieke hulpverleners en hulporganisaties die werken rond gezondheidszorg zoals de huisarts, het CLB, de ziekenfondsen, Sensoa, het JAC, het CAW

*Metacognitieve kennis

- Eigen gezondheidsgedrag

Met inbegrip van context

- Ter ondersteuning bij het realiseren van deze eindterm kan volgend referentiekader gebruikt worden: Ilona Kickbusch; et al., Health literacy: The solid facts, WHO Europe, 2013.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

1.4 De leerlingen vergelijken hun eigen statische en dynamische lichaamshouding met recente wetenschappelijke inzichten inzake ergonomie.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Recente wetenschappelijke inzichten inzake ergonomie

*Procedurele kennis

- Toepassen van gezondheidsvaardigheden inzake ergonomie
- Toepassen van technieken van manutentie, staan, zitten en rughygiëne

*Metacognitieve kennis

- Eigen lichaamshouding

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Psychomotorische dimensie: Een vaardigheid zelfstandig uitvoeren: bewegingen/handelingen worden meer automatisch uitgevoerd, zijn vloeiend, betrouwbaar en efficiënt. Essentiële elementen van de beweging/handeling zijn regelmatig aanwezig.

1.6 De leerlingen onderscheiden oorzaken van verslavingen en gevolgen ervan voor personen en hun directe omgeving.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Mogelijk verslavende middelen zoals suiker, drugs, rookwaren, alcohol, medicatie
- Mogelijk verslavende handelingen zoals het gebruik van sociale media, games, virtuele realiteit, gokken
- Oorzaken en motieven voor het middelengebruik
- Combigebruik van de verschillende middelen
- Sociale, mentale en fysieke kenmerken en gevolgen van een verslaving
- Leeftijdsspecifieke sociale en wettelijke normen en grenzen voor het middelengebruik
- Leeftijdsspecifieke hulp bij het problematisch gebruik van mogelijk verslavende middelen en handelingen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

1.8 De leerlingen analyseren aan de hand van concrete situaties seksuele en relationele integriteit.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Integriteit: de betekenis en het belang ervan
- Seksuele geaardheid en voorkeur
- Belang van duidelijke communicatie en afspraken in een intieme relatie
- Verschillende verwachtingen bij leeftijdsspecifieke ervaringen zoals verliefdheid, de eerste seksuele ervaring
- Emoties van verliefdheid, liefde, afwijzing en liefdesverdriet
- Verschillende soorten intieme relaties: een losse relatie, een vaste relatie, een open relatie, een huwelijk
- Genderrollen, gendergelijkheid en vrije partnerkeuze
- Organisaties voor informatie en hulpverlening

*Procedurele kennis

- Toepassen van criteria van integriteit: aandacht voor toestemming, vrijwilligheid, gelijkwaardigheid, passen bij de leeftijd, passen bij de context, zelfrespect

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

1.17 De leerlingen geven feedback over hun eigen gedrag en dat van anderen bij een gebeurtenis aan de hand van aangereikte feedbacktechnieken.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Samenhang tussen gedachten, gevoelens en gedrag bij een gebeurtenis

*Procedurele kennis

- Toepassen van feedbacktechnieken

*Metacognitieve kennis

- Eigen gedachten, gevoelens en gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

1.18 De leerlingen geven aan waar ze hulp kunnen vinden in verband met emotieregulatie.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Hulpverleners en hulporganisaties die hulp kunnen bieden bij emotieregulatie zoals de huisarts, het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB), het Jongeren Advies Centrum (JAC), het Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW), de Jongerenlijn (AWEL), het Youth At Risk (YAR)

*Conceptuele kennis

- Recente wetenschappelijke inzichten inzake emotieregulatie zoals bij faalangst, stress, concentratie, agressie
- Hulpverleners en hulporganisaties voor leeftijdsspecifieke problemen zoals de huisarts, het CLB, het JAC, het CAW, AWEL, het YAR

*Metacognitieve kennis

- Eigen gevoelens en gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie^o: Open staan voor opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën

...

5.1 De leerlingen bewaken in interacties hun eigen fysieke en mentale grenzen.^o (attitudinaal)

5.2 De leerlingen houden in interacties rekening met de opvattingen, de fysieke en mentale grenzen en de emoties van anderen.^o (attitudinaal)

5.3 De leerlingen gaan om met verschillen in de emotionele beleving van fysieke en mentale grenzen tijdens interacties tussen personen.^o (attitudinaal)

5.5 De leerlingen zijn sociaal vaardig in informele en formele relaties.^o (attitudinaal)

5.6 De leerlingen dragen tijdens groepsactiviteiten actief bij aan de uitwerking van een gezamenlijk resultaat.^o (attitudinaal)

7.1 De leerlingen lichten toe hoe persoonlijke identiteiten zich verhouden tot verschillende groepsidentiteiten.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Persoonlijke identiteit, groepsidentiteit

*Conceptuele kennis

- Aspecten van persoonlijke identiteiten zoals biologische aspecten, persoonlijkheidstrekken, familiale achtergrond
- Aspecten van de identiteit van regionale, nationale of supranationale groepen, zoals de Vlaamse, de Belgische, de Europese en de niet-Europese
- Aspecten van de identiteit van verschillende sociale groepen zoals subculturen, gender-gerelateerde groepen, socio-economische groepen, levensbeschouwelijke groepen
- Mens- en wereldbeeld

*Metacognitieve kennis

- Aspecten van de eigen identiteiten

Met inbegrip van context

- Ter ondersteuning bij het realiseren van deze eindterm kan volgend referentiekader gebruikt worden: 'Global Citizenship Education -Topics and Learning Objectives - UNESCO (2015)'.
...

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie^o: Open staan voor opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën
...

7.3 De leerlingen hanteren strategieën om respectvol en constructief om te gaan met individuen en groepen in een diverse samenleving.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Respect, conflictsituatie, gemeenschappelijke afspraak, diversiteit

*Conceptuele kennis

- Diversiteit in de samenleving, met aandacht voor meerdere aspecten van diversiteit zoals fysieke, cognitieve, sociale, culturele en levensbeschouwelijke aspecten
- Respect, conflictsituatie, diversiteit
- Gemeenschappelijke afspraken: betekenis en eigenschappen

*Procedurele kennis

- Toepassen van strategieën om respectvol en constructief met elkaar om te gaan zoals meerdere perspectieven innemen (multiperspectiviteit), gemeenschappelijke afspraken maken, afspraken naleven, over de omgang met elkaar reflecteren
- Toepassen van strategieën om in conflictsituaties respectvol en constructief met elkaar om te gaan zoals actief luisteren, creatief denken en gedachten uiten

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

*Feitenkennis

- Armoede, kansarmoede, armoedebestrijding
- Sociale rechtvaardigheid, herverdelingsmechanisme
- Welvaartsstaat

*Conceptuele kennis

- Armoede, kansarmoede, armoedebestrijding
- Sociale rechtvaardigheid, herverdelingsmechanisme
- Dimensies van ongelijkheid en ongelijke toegang tot macht zoals etniciteit, sociaaleconomische status, gender
- Welvaartsstaat
- Recht op en toegang tot basisbehoeften

Met inbegrip van context

- Ter ondersteuning bij het realiseren van deze eindterm kan volgend referentiekader gebruikt worden: 'Competences for democratic culture' van de Raad van Europa.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

7.21 De leerlingen lichten het belang van rechtsregels en rechtsspraak toe voor de samenleving.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Rechtsregel, rechtsspraak en rechtsprocedure

*Conceptuele kennis

- De betekenis en het belang van rechtsspraak m.i.v. jeugdrecht
- Het onderscheid tussen rechtsregels en morele regels

Met inbegrip van context

- Ter ondersteuning bij het realiseren van deze eindterm kan volgend referentiekader gebruikt worden: 'Competences for democratic culture' van de Raad van Europa.
- De eindterm wordt gerealiseerd rekening houdend met de leefwereld van de leerlingen.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

7.2 Cesuurdoelen

8.3.1 De leerlingen leggen fysiologische processen uit aan de hand van de structuur en de werking van de betrokken organen bij de mens.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel

*Conceptuele kennis

- Waarnemingsfysiologie
 - > Betrokken zintuigen: oog, oor, huid, tong, neus
 - > Waarnemingsfysiologie aan de hand van een zintuig
 - # Structuur en werking van receptoren
 - # Impulsgleiding, impulsoverdracht
- Bewegingsfysiologie
 - > Betrokken skeletspieren en beenderen van armen en benen: biceps, triceps, spaakbeen, ellepijp, opperarmbeen, schouderblad, elleboog quadriceps, dijbeenspier, kuitspier, dijbeenspier
 - > Antagonistische werking van spieren
 - > Gewilde beweging en reflex

Met inbegrip van context

- Het cesuurdoel wordt met studierichtingspecifieke context gerealiseerd.
- De structuur en de werking van organen worden tot op weefselniveau behandeld.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Begrijpen

14.2.1 De leerlingen illustreren determinanten van gezondheidsgedrag.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Determinanten van gezondheidsgedrag
- Effecten van omgevingsfactoren op gezondheidsgedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Begrijpen

14.2.2 De leerlingen analyseren de ontwikkelingspsychologische domeinen binnen de verschillende levensloofasen.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel waaronder de domeinen van de ontwikkelingspsychologie: fysiek, cognitief, socio-emotioneel

*Conceptuele kennis

- De levensloofasen: prenataal, baby en peuter, vroege kindertijd, midden kindertijd, adolescentie, vroege volwassenheid, midden volwassenheid, late volwassenheid
- Fysieke ontwikkeling: (senso)motorische ontwikkeling
- Cognitieve ontwikkeling: sensomotorisch tot formeel-operationeel denken, morele ontwikkeling
- Socio-emotionele ontwikkeling: gehechtheidsontwikkeling, identiteitsvorming
- De impact van nature en nurture op ontwikkeling

*Procedurele kennis

- Analyseren van de ontwikkelingspsychologische domeinen binnen de verschillende levensloofasen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Analyseren

14.3.1 De leerlingen lichten concrete opvoedingssituaties toe.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel waaronder primair, secundair en tertiair opvoedingsmilieu

*Conceptuele kennis

- Actoren betrokken bij opvoeding
- Primair, secundair en tertiair opvoedingsmilieu
- Beïnvloedende, risico- en protectieve factoren

Met inbegrip van context

- Het cesuurdoel wordt gerealiseerd aan de hand van thema's zoals zakgeld, bedtijd, media, middelengebruik, voeding, seksualiteit.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Begrijpen

7.3 Doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties

1.1 Werken in een teamverband (organisatiecultuur, communicatie, procedures)

1.2 Kwaliteitsbewust handelen

1.3 Economisch en duurzaam handelen

1.4 Veilig, ergonomisch en hygiënisch handelen

2.1 De leerlingen hanteren een systematische aanpak

met aandacht voor: het hanteren van een aangereikt stappenplan.

2.2 De leerlingen passen principes ter preventie van ziekte en gezondheidsbevordering toe.

2.3 De leerlingen observeren het gedrag van kinderen en volwassenen

met aandacht voor: observatiemethoden.

2.4 De leerlingen rapporteren beknopt en functioneel aan anderen:

met aandacht voor: rapporteringsmethoden.

2.5 De leerlingen gaan op een positieve en opbouwende manier om met kinderen en volwassenen

met aandacht voor: diversiteit.

2.7 De leerlingen informeren zich over de behoeften van kinderen en volwassenen:

met inbegrip van kennis van:

- de levensloopfasen;
- de ontwikkelingspsychologische domeinen.

2.8 De leerlingen hanteren sociale, communicatieve en (ped)agogische vaardigheden in functie van het ondersteunen, verzorgen en begeleiden van kinderen en volwassenen

met inbegrip van kennis van: sociale, communicatieve en (ped)agogische vaardigheden; de levensloopfasen;

de ontwikkelingspsychologische domeinen.

2.9 De leerlingen voeren huishoudelijke activiteiten en logistieke taken uit

met inbegrip van kennis van:

- maaltijdbereiding: gezonde maaltijden binnen een gezinscontext;
- maaltijdbedeling;
- zorg voor woon- en leefklimaat m.i.v. het inrichten van een stimulerende leef- (en speel)omgeving;
- zorg voor kledij en linnen;
- boodschappen.

2.10 De leerlingen hanteren vaardigheden om het gezonde kind en de gezonde volwassene te ondersteunen bij activiteiten (eten, verzorgen, rusten/slaper, ...), hygiëne, zindelijkheid, symptomen van ziek zijn en andere signalen

met aandacht voor:

- aspecten van anatomie en fysiologie;
- de levensloopfasen; de ontwikkelingspsychologische domeinen.

2.11 De leerlingen ontwikkelen vaardigheden om op maat van kinderen en gezonde volwassenen activiteiten (spelen, leren,...) en een gevarieerde vrije tijd aan te bieden

met aandacht voor:

- het stimuleren van de ontwikkeling (kind);
- expressie en creativiteit;
- een stimulerende leef – (en speel)omgeving;
- tijdsbesteding, (vrij) spel en beweging, animatie en spelvormen...;
- de levensloopfasen;
- de ontwikkelingspsychologische domeinen.

Inhoud

1	Algemene inleiding	5
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	5
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	5
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	6
1.4	Differentiatie	7
1.5	Opbouw van de leerplannen.....	8
1.6	Tot slot	8
2	Situering	9
2.1	Samenhang met de eerste graad	9
2.2	Samenhang in de tweede graad	9
2.2.1	Samenhang binnen de finaliteit	9
2.2.2	Samenhang over de finaliteiten heen.....	9
2.3	Plaats in de lessentabel.....	10
3	Pedagogisch-didactische duiding	11
3.1	Maatschappij en welzijn en het vormingsconcept	11
3.2	Krachtlijnen	11
3.3	Opbouw.....	12
3.4	Leerlijnen.....	12
3.4.1	Samenhang met de eerste graad	12
3.4.2	Samenhang in de tweede graad	13
3.4.3	Samenhang met de derde graad.....	13
3.5	Aandachtspunten.....	14
4	Leerplandoelen	18
4.1	Basiscompetenties in zorgverlening en begeleiding.....	19
4.2	Gezondheidsbevordering.....	25
4.3	Ontwikkeling en (ped)agogisch handelen.....	31
4.4	De mens in relatie tot de samenleving	34
4.5	Oriënteren op activiteiten in zorg en welzijn.....	37
4.6	Anatomie en fysiologie	39
4.6.1	Anatomie en fysiologie van de waarneming.....	39
4.6.2	Anatomie en fysiologie van de beweging	40
4.6.3	Coördinatie van lichaamsfuncties	40

5	Lexicon	42
6	Basisuitrusting	46
6.1	Infrastructuur	46
6.2	Materiaal, toestellen, machines en gereedschappen beschikbaar in de infrastructuur	47
6.3	Materiaal waarover elke leerling moet beschikken.....	47
7	Concordantie	47
7.1	Eindtermen.....	49
7.2	Cesuurdoelen	55
7.3	Doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties	57